דער יוד

(DER JUDE)

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואָך.

פערלאג: חברה „אחיאסף".

אבאנאמענטס פרייז יאָהרליך:
אֶסטרייך־אונגארן —.6 פלארין.
האלביאָהריג —.3 „
פירטעליאָהריג 1,50 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רוביל.
האלב יאָהרליך —.3 רוביל;
פיערטעל יאהרליך 1.50 רו"ב.
מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 „
דען 1טען אויגוסט — 1 „

ענדערען די אדרעסע קאסט
20 קאפ.

קראקויא, שבט תר"ס. נומר 3. Krakau, 25 Jänner 1900.

אינהאלט:

ה. תר"ס ← וואכענ־קאלענדער (לוח) → 1900

די טעג פון חודש	וואָך	שבט (יאַנואר־פעברואר) [illegible]		נייער ס. יאנואר	אלט. ס. יאנואר
כח	זונטאג			28	16
כט	מאנטאג	ערב ראש חדש אדר.		29	17
ל	דינסטאג	ערשטער טאג ר"ח.		30	18
א	מיטוואך	צווייטער טאג ר"ח.		31	19
ב	דאנערס.		פעברואר	1	20
ג	פרייטאג			2	21
ד	שבת	פ' תרומה.		3	22

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
כט אדר	ה ש"ט	געשטארבען אין ווענעציא ה"ר אליהו בחור.
א'	ה.ת"ר	בלוט בלבול אין דמשק.
„	ה.תר"ן.	די אדעססער „חברה חובבי ציון" פון דער רוסישער רעגירונג בעשטעטיגט.
ב'	ה.תקסה	געשטארבען אין האמבורג הר' נפתלי הירץ וויזל.
ג'	ג.תי"ג	פערטיג געווארען און איינגעווייהט דעם בית שני.

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE", Krakau, Dietelsgasse 45.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür II.

אין ווינן:
E. Torczyner, Wien I, Rudolfsplatz 6.

אין לאדז, ביי אונזערעם פערטרעטער:
S. Hochberg, Lodz, Cegielnianastr. 36.

„דער יוד" איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער:
1920 a Nachtrag VII.

II. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 3.

דער יוד

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך 5.— רוביל.
האלב יאהרליך 3.— רוביל.
פיערטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "
ענדערען די אדרעססע קאסט 20 קאפ.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן — 6.— פלארין.
האלביאהריג — 3,— "
פירטעליאהריג 1,50 "
דייטשלאנד — 10.— מארק.
ארץ ישראל — 12.— פראנק.
אנדערע לענדער — 15.— "
אמעריקא, ענגלאנד — 10.— שילינג.
פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט 10 קרייצער, 25 פפעניג, 10 קאפ.
Erscheint Donnerstag.

Krakau, 25. Jänner 1900. נומר 3. קראקויא, שבט תר"ס.

דער ציוניזם און אונזער ליטעראטור.

אונזער ליטעראטור האט שוין אזא מזל זיך תמיד עוסק זיין מיט חלומות און דמיונות און מיט אלע כחות זיך מתרחק זיין פון יענע זאכען וועלכע זענען ארויס פון עולם הדמיון און זיך איינגעווארצעלט אין לעבען. אונזער ליטעראטור האט שוין אזא מזל זיך שרעקען פאר'ן לעבען און דעריבער אויסמיידען אלעס וואס פון לעבען שטאמט. ווען דער ציוניזם איז נאך געוועזן א חלום, א דמיון פון איינצעלע יונגע לייט מיט יונגע הערצער און יונגע מחות, דאן האבען די יודישע צייטונגען זיך ניט גע־קענט אנזעטיגען מיט זייערע ציונס־ארטיקלען. א מבול פון פסוקים, מליצות מיט געשוואלענע פראזען האבען זיי אויף אונז אויסגעגאסען יעדען טאג, אום אין אונזער הארץ ציונס ליעבע צו וועקען. וואס ציון, ווען ציון האט קיינער פון זיי ניט געוואוסט, אויך א מאל א השגה ניט געהאט, און דאך האט מען געשריבען אויף וואס די וועלט שטעהט; אדרבא, וואס מעהר די זאך איז געוועזען דונקלער האט זיך מעהר און בעססער געשריעבען, פיעל הייסער און ווארעמער. די ציונס אידעע האט איצט פון זיך אראבגעווארפען איהרע חלומ'ס פליגלען און האט זיך אנ־געהויבען איינווארצלען אין אונזער לעבען, דער טומאן פון די מליצות און התלהבות האט זיך פונ'אנדער געשלאגען און ביסליכווייס האבען זיך אנגעהויבען אויפקלערען און אויספארמירען די אלע פערהילטע גע־דאנקען. די אלע שטרעבונגען האבען פערלארען זייער הימעל'ישען כא־ראקטער און האבען אנגעהויבען צו שמעקען מיט ערד, נאטירליכער און געוועהנליכער ערד, ווי עס פאסט פאר איין „עטוואס" פון אונזער וועלט. אין דעם מאמענט אבער, ווען די לעבעדיגקייט פון דער ציונס בעוועגונג דארף האבען מענשען און מענשען — ארבייט, הערען מיר געשרייען: „גוואלד, די ציונס ארטיקלען קריכען שוין ניט אין האלז. עטוואס אנ־דערע זאכען גיט אונז, וועגען אנדערע ענינים שרייבט אונז, אבי נור ניט ציוניזם!"

די געשרייען אבער האבען גאר קיין בערעכטיגונג ניט, זיי בעווייזען נור דעם אוננאטירליכען שרעק פאר אלעס וואס לעבט און האט א יניקה פון לעבען. מיר מוזען זיך מיט דעם ציוניזם בעשעפטיגען און נור מיט ציוניזם, דען דער ציוניזם איז די איינציגע בעוועגונג וועלכע נעמט אריין אין זיך דאס גאנצע יודישע לעבען. דער ציוניזם — אים ברייטערען זין פון ווארט — איז די איינציגע בעוועגונג וועלכע איז אין זיך כולל אויך אלע אנדערע זאכען וועלכע שטעהען אין א שטיקעל נגיעה מיט דעם יודען. — דאס וועל איך בעווייזען אין דעם קאפיטעל „וואס איז ציוניזם?"—

נאך אלע שוואכע סימנים זעה איך אין דעם איצטיגען מצב פון דער ציוניסטישער בעוועגונג, או נאך די איבערטריבענע התלהבות איז מיט א מאל ביי אונז איינגעטרעטען א פערפרארענע, שניידענדע שטיל־קייט ווי אויף מארגען נאך א חתונה. אין אונזערע צייטונגען, און דוקא אין די ציוניסטישע, האט מען אנגעהויבען צו דרוקען ארטיקלען געגען די ציוניסטישע פיעל שרייבערייען. איך רעד שוין ניט פון דעם וואס די ארטיקלען האבען קיין שום ליטעראר'ישען ווערט, די אלע ארטיקלען זענען ביי מיר סמנים מובהקים פאר די טרויעריגע פינסטערניש פון די אלע שווארצע נשמה'ליך און קליינקע נפשות'ליך. די שטילקייט אין דער ציונס בעוועגונג, די מאסע רעאקציאן געגען פריהערדיגע איבער־טריבענע התלהבות ווייזט אונז דעם אמת'ן ווערטה פון די אלע מענשען. אויף א רעאקציאן האבען מיר זיך אלע געריכט. אויף א גיכע אבקיהלונג האבען שוין א סך נביאות געזאגט, נאר אזא רעאקציאן, אזא שענדליכע אבקיהלונג, ווי מיר זעהען איצט אין אונזערע צייטונגען, האבען מיר זיך ניט פארגעשטעלט. די אבקיהלונג איז ענטשטאנען, ניט ווייל די ציוניס־טישע בעוועגונג קען ניט האלטען איהרע הבטחות, אבער נור דערפאר וואס דער ציוניזם האט אויפגעהערט צו צוזאגען און אנגעהויבען צו טהון. מען האט זיך אבגעקיהלט פון דעם ציונס פייער ווייל די ציונס אידעע האט אנגעפאנגען צו לעבען און זיך איינווארצלען אין אונזער לעבען. מען ציהט זיך צוריק און מען איז אונצופריעדען מיט דעם ציוניזם, ווייל דער ציוניזם לעבט איצט א געזונדעס לעבען און פערלאנגט לעבעדיגע ארבייט מיט א רוהיגער קלארהייט און א בעוואוסטען ציעל, און די אלע אבער זענען געוואהנט מיט דונקעל־פינסטערע חלומות און נאך מעהר פינסטערע אנגעשוואלענע פראזען. דער ציוניזם האט פאר די אלע גבורים פערלארען זיין חן, ווייל ער האט שוין אויפגעהערט א פאנטאזיע צו זיין.

פאר וואס — פרעגען די אלע שרייבערס אין זייערע ארטיקלען געגען די ציוניסטישע פיעל שרייבערייען — פאר וואס רעדען מיר נור וועגען ציוניזם; האבען מיר דען ניט אנדערע זאכען, אנדערע ענינים מיט וואס זיך צו בעשעפטיגען? אנדערע זאכען, ניין, טויזענד מאל ניין. איצט האבען מיר ניט און טארען ניט זיך בעשעפטיגען מיט אנדערע זאכען. אויסער ציוניזם איז ניטא פאר אונז קיין ענין אין דער וועלט וועלכער זאל אונז אינטערעסירען, דען דער ציוניזם איז אין זיך כולל אלע זאכען וועלכע האבען אויך א קליינע נגיעה מיט אונזער לעבען און דעריבער קענען מיר ציוניסטען ניט אויפהערען צו שרייבען וועגען ציוניזם, ער איז פאר אונז ניט קיין ווערטער שארפעדיי אום אונזער צייט צו פערטרייבען און אונזערע לעדיגע, מחות אנצופילען. ניין, ציוניזם איז ביי אונז א לעבענס פראגע, און דעריבער וויפיעל מיר זאלען ניט שרייבען, וויפיעל מיר זאלען ניט ארבייטען איז אלץ ווייניג, כמעט ווי גאר ניט. זי איז א לעבענס פראגע און דעריבער מוזען מיר זיך אן איהר האלטען מיט אלע אונזערע כחות.

אמת, ביי יענע ציוניסטען וועלכע האבען איהר גאנצע ציוניסטישע שרייבעריי און ארבייט אבגעפטר'ט מיט פראזען און מליצות, יענע ציוניסטען וועלכע פיהלען זיך אין דונקעלע חלומות און אונקלארע דמיונות ווי א פיש אין וואסער, יענע ציוניסטען. וועמעס גאנצער ציוניזם בעשטעהט נור אין האפענונגען אויף אנדרע, יענע ציוניסטען, וועמעס גאנצער ציוניזם בעשטעהט נור אין קאפיקעס און קרייצער נדבות פאר די קאלאניען און רבנישע הכשרים קלויבען אויף חבת ציון, יא, יענע ציוניסטען פיהלען איצט די לערהייט פון איהר ציוניסטישער ארבייט און פון דעם שטאמען מיט רעכט זייערע גוואלד געשרייען: גענוג שוין מיט ציוניזם, עטוואס אנדערעס גיט א הער. אבער אויסער רבנישע הכשרים און צושטימונגען פון דיפלאמאטען, אויסער קליינליכע נדבות און גרויסע פאנטאזיעס האט דער ציוניזם אויך איצט אין דער אמת'ן עטוואס גרעסערעס צו לייסטען, עטוואס מעהר ממשות'דיגע צו שאפען, גרעסערע מעשים וועלכע נעמען ארום ממש דאס גאנצע יודישע לעבען מיט אלע זיינע מעלות און אלע זיינע פעהלערן, ביי אזא ציוניזם קענען מיר שוין ניט א פערלאנג האבען זיך שפעציעל אפגעבען מיט אנדערע זאכען, דען אין ציוניזם האבען מיר אלע ענינים, וואס זענען שייך צום יודען, הן אלס יוד און הן אלס מענש.

יא, ס'איז אפילו זעהר שווער אפצושטעלען פאראויס א דייטליכעס פראגראם פאר די אלע גרעסערע ממשות'דיגע מעשים וואס דער ציוניזם האט איצט צו מאכען. ס'איז זעהר שווער, זאג איך, צו מאכען א פראגראם, ווייל מיר מענשען, וועלכע טראגען אין זיך נאך א גרויסען חלק פון אונזער פערשטארבענע פערגאנגענהייט קענען ניט און טארען ניט אויסמעסטען און אבגרענצען דאס ארבייטס-פעלד פאר א בעוועגונג, וועלכע האט אפילו צו ארבייטען אין דער געגענווארט, אבער איהר געגענווארט איז דאך געשטיצט און געגרינדעט אויף דער צוקונפט. ס'איז זעהר שווער — נאך אמאל — פאראויס צו בעשטימען די אלע מעשים וועלכע דער ציוניזם האט צו מאכען, אבער דאך אנדייטען, פאראויסזעהן אויף וועלכען וועג וועט בערך דער ציוניזם איצט געהן, דאס קען מען שוין, נאר מיט דעם תנאי דאס מען זאל זיך פריהער מאכען א קלארען חשבון פון דעם, ווי די ציוניסטישע בעוועגונג איז ענטשטאנען און האבען א קלארע דייטליכע מיינונג וואס איז ציוניזם? דען דאס איז אבהענגיג איינס פון דעם אנדערען, מען קען ניט וויסען וואס האט יעצט דער ציוניזם צו מאכען, בעפאר מען וויים וואס איז ציוניזם, און מען קען ניט וויסען וואס איז ציוניזם בעפאר מען וויים די סבה וועלכע האט דעם ציוניזם אויף דער וועלט געבראכט.

י. א. לובעצקי.

וואס זאלען אונזערע קינדער לערנען.

אין די יודישע צייטונגען („וואסהאד" און „די וועלט") איז נישט לאנג, כמעט אין איין צייט, בעהאנדעלט געווארען די שאלה וועגען דער בעדייטונג פון טעכנישע שולען פאר יודען. דאס אליין בעווייזט שוין ווי וויכטיג און צייטיג די פראגע איז פאר אונז, און דערום האלטען מיר פאר נייטהיג מיט איהר אויך בעקאנט צו מאכען די לעזער פונ'ם „יוד".

יעדער יוד, וואס גאט האט איהם בעשערט צו האבען דערוואקסענע זיהן, ברעכט זיך דעם מח מיט דער שאלה וואס צו מאכען מיט די קינדער: וואו און וואס לערנט מען זיי כדי זיי זאלען האבען גרויסערהייט א שטיקעל גוטע און כשר'ה פרנסה? צו ענטפערן אויף דער שאלה איז ליידער זעהר שווער. דער דייטש, דער רוסע דארף נור בעטראכטען צו וואס זיין קינד האט חשק און פעהינקייטען, און ער פיהרט איהם אין דעם וועג, צו וועלכען עס ציהט דעם קינדס הארץ אדער וועלכער פאסט פאר זיין שטאנד; אלע וועגען זענען פאר איהם אפען. דער יוד מוז זיך אבער רעכענען מיט די אומשטענדען, ער מוז פיהרען זיין קינד אויף דעם שמאלען אונזיכערן וועג, וואס האבען נישט פערצוימט פאר איהם די גע‑זעצען אדער די מענשליכע פאראורטיילע, ער מוז זוכען מיטלען, ווי זיך צו ראנגלען מיט אסך מכשולים כדי ארויסצופיהרען זיין קינד אויף דער וועלט, עס זאל קענען לעבען לייטען גלייך.

פעלעטאן.

מיליאנען!

א נייער ראמאן פון דער יעהופעצער בערזע אין בריוולעך.

פון **שלום-עליכם.**

XVII.

מנחם מענדיל פון יעהופעץ צו זיין ווייב שיינה שיינדיל אין מאזעפעווקע.

לזוגתי היקרה הצנועה החכמה מרת שיינה שיינדיל שתחי'.

ראשית בין איך דיר מודיע אז איך בין ברוך השם בקו החיים והשלום השם יתברך זאל העלפען מע זאל תמיד הערכען איינס פונ'ם אנדערען נור ג'טס מיט בשורות טובות ישועות ונחמות אמן. **והשנית** זיי וויסען אז דער עסק פון זאוואדען איז שטארק א געקיעלט געווארען, עס איז געקומען אויף זיי א קריזיס, כמעש עס וואלגערען זיך זאוואדליך אין גאס, נישטא קיין קונים! וואס איז די מעשה? גאר פשוט: דער עולם, פארשטעהסט דו מיך, האט זיך שטארק אנגעגעסען מיט זאוואדען, אביסעל אריבערגעחאפט די מאס, געלד איז טהייער און צוקער איז בזול הזול, ווארום מע האט אנגעמאכט אזוי פיעל צוקער, אז ס'איז נישטא וואו זיך אהינצוטהון מיט איהם, האטש נעם ווארף איהם ארויס! און חוץ לזה בין איך געוואהר געווארען אז ס'איז גאר אין גאנצען א שווינדעל, דו קענסט האבען דעם שענסטען זאוואד אהן א פרוטה של נחושת; איך וועל דיר מאכען א חשבון: למשל דו ווילסט האבען א זאוואד פון א האלבען מיליאן קערבליך, געהסט דו און לאזט ארויס אקציעס אויף זעכס מאל הונדערט טויזענד; די אקציעס פארזעצסט דו און נעמסט אויף זיי געלד; דעם צוקער פארקויפסט דו מיט א האלב יאהר פריהער און נעמסט געלד; נאכדעם מאכסט דו דיר א קרעדיט אין באנק און נעמסט געלד, און וועקסלען שרייבסט דו אונטער און נעמסט געלד— הכלל דו האלסט אין איין נעמען געלד! אי וואס וועט זיין נאכדעם? פאר מארגען, ווי זאגסט דו, לאז זיך גאט זארגען; עס איז דאך א כמה נפשך: וועט געהן גוט איז דאך מה טוב, אלא ניט וועסט דו זיך שטעלען און וועסט בעטען מע זאל מאכען אויף דיר א „מיניסטראציע", וואס פארליערסט דו דא? לאזען זיך די בענק מיט די קרעדיטארען שלאגען קאפ אן וואנד!... בקצור, וואס זאל איך דיר דא לאנג ברייען? ס'איז אין דער ערד דאס געשעפט, די זאוואדשיקעס שטארבען נאך א גראשען, די קאפיטאליסטען האלטען זיך איין און די מעקלערס געהן ארום בטל אהן א שטאך ארבייט און איך אויך בתוכם. מיינסט דו דאך אוודאי, אז ס'איז עק וועלט? זאלסט זיך גאר נישט זארגען, מיין ווייב, גאט איז גאט און יעהופעץ איז א שטאדט, אזעלכע מענשליך ווי איך ווערען חלילה נישט פארפאלען; אדרבה איך האב ערשט א האפנונג, אז היינט אם ירצה השם בדארף איך ערשט אויפקומען, ווארום איך פיהר איצט אזא געשעפט וואס איך בדארף פארדינען אויף מיין חלק כמעט ביז א מאה אלף! דאס געשעפט וואס איך פיהר טרעפט אן א צעהן מיליאן און אפשר נאך מעהר פון צעהן מיליאן, עס האט גאר ניט קיין שעור און קיין ערך, ס'איז א סברא אז גאלד אליין זאל דארטען זיין אין די אלפים; היינט וואו איז זילבער, וואו איז אייזען, וואו איז קופער, וואו איז בליי, וואו איז קוועקזילבער? פון ערדקיילען און פון שטיינער רעד איך שוין ניט! היינט געפינען זיך דארטען וועלדער מיט כל טוב — ס'איז, זאגט מען, עפרי זהב. און ווילען וויל מען דערפאר סך הכל דריטהאלבען מיליאן, עס איז כ'לעבען א מציאה פון א גנב! איין חסרון איז נור, וואס ס'איז א ביסעל צו וויטליך, היינו סע שטעקט אזש אין „סימביר" און פאהרען באדארף מען אהינצו אפשר דריי וואכען כסדר, ווארום אהין געהט נישט קיין באהן. וואו קום איך צו אזא גרויס געשעפט? דורך א משונה מאדנע צופאל, מעגסט דאס הערכען: יענע וואך האט אויף פאדאל געזאגט א מגיד, בין איך געגאנגען אין שול אריין הערכען דעם מגיד. דער מגיד האט גאנץ פיין אפגעזאגט, האט מען זיך געשטעלט דאווגען מעריב. אפגעדאווענט מעריב געהט צו צו מיר דער שמש און פיהרט מיך צו צום מגיד און מאכט צו איהם: „אט האט איהר א יודען פון „קרעשצאטעק", ביי זיי קענט איהר געוואהר ווערען אלסדינג וואס איהר דארפט. „שלום עליכם", — מאכט צו מיר דער מגיד, — ווייסט איהר נישט ווער האנדעלט ביי אייך מיט גאלד און מיט זילבער?" — פאר וואס, זאג איך, זאל איך ניט וויסען? איך וויים זעהר גוט; מיט גאלד האנדלען דא אסך מענשען, נאר דאס גרעסטע גאלדגעשעפט איז ביי מארשאקען; דארט קריגט איהר זייגערליך און קייטליך און דימאנטען און בריליאנטען און וואס איהר ווילט. „ניין, מאכט ער צו מיר, נישט דאס מיין איך; איך מיין ווער איז ביי אייך א בעלן צו קויפען גאלד, נאר אזא גאלד, וואס ליגט נאך אין דער ערד? איך בין, זאגט ער, פארשטעהט איהר מיך א מגיר און פאהר אוים „די גאנצענע וועלט', נאר פון סגירות אליין איז דאך שווער צו לעבען, פארנעם איך מיך אמאל מיט א זייטיג געשעפטיל, א שדוך, א דאס, א יענץ, וואס גאט גיט; דערוויל, זאגט ער, בין איך געוועזען אין קאטערינאסלאוו, האט מיר דער בעל הבית פון דער אכסניה,

מיט אגעוויסער צייט צוריק, ווען מען האט געעפענט פאר אונזערע רוסישע ברידער די טויערן פון בילדונג, האבען אונזערע ודען זיך געאיילט אריינגעבען די קינדער אין די גימנאזיעס און אוניווערזיטעטען, און צו מאכען זיי פאר דאקטוירים אדער אדוואקאטען. מאכען דעם זוהן פאר אדאקטאר איז געוועזען דאס העכסטע ציעל פון אגעוויסען טהייל יודען, ווייל דורך דעם פלעגט דער זוהן געווינען ניט נור פערשיעדענע פרייהייטען, וואס א פראסטער יוד קען פון זיי נישט געניסען נאר ער פלעגט אויך קריגען די מעגליכקייט, צו לעבען אין עושר און אין כבוד. דאקטאריע איז געווען אגוט שטיקעל פרנסה, וואס האט איהם געקענט פערזארגען מיט ברויט אדער אמוועניגסטענס... מיט אריכער כלה. גבירישע טעכטער האבען געטרוימט וועגען א חתן אדאקטאר, און יודישע גבירים האבען געצאהלט פאר דעם א סך געלד. אין דער לעצטער צייט אבער איז דער פרייז פון דער סחורה שטארק געפאלען; מען טרעפט איצט בעוונותינו הרבים זעהר אפט יודישע דאקטוירים און אדוואקאטען אהן פראקטיק און אהן שטיוועל און אזעלכע חתנים קענען גבירישע טעכטער נישט קומען אפילו אין חלום....

מיר זעהן אז היינטיגע צייטען קען אפילו אדאקטאר־דיפלאם ניט ברענגען אונזערע קינדער צו א תכלית און פערזארגען זיי מיט ברויט. נון קומט ארויף די שאלה: אויף וואס פאר א וועג זאלען מיר פיהרען אונזערע קינדער, זיי זאלען זיין ניצליך פאר זיך און פאר אנדערע?

מיר מיינען נישט דא צו געבען א אויספיהרליכע תשובה אויף דער שאלה. די שאלה איז צו הארב, מיר ווילען דא נור אויפמערקזאם מאכען יודישע עלטערן אויף א פונקט, וועלכען זיי דארפען געדענקען אוועקגעבענדיג זייערע קינדער לערנען אין שולען.

ווי עס איז בעקאנט האבען אין דער לעצטער צייט איינגע ממשלות, און בעזונדערס די רוסישע, אנגעהויבען גרינדען פיעל טעכנישע שולען, וואס זייער צוועק איז צו לערנען יונגע מענשען ניצליכע מלאכות און געווערבען. די רוסישע רעגירונג האט איינגעזעהן, אז חאטש רוסלאנד איז גרויס און רייך קען זי דאך נישט געבען ברויט דעם אונוויסענדען פאלק, וועלכען עס פעהלען די ידיעות ווי אזוי בעסער אויסצוניצען די אוצרות וואס דאס לאנד פערמאגט. דער מענש קען שוין ניט זאגען ווי אמאל: עובד אדמתו ישבע לחם — דער וואס בעארבייט זיין פעלד, דער איז זאט מיט ברויט, דען אויסערדעם וואס עס קען קומען א טרוקעניש, אהאגעל א. ד. ג. און מאכען צו נישט דעם מענשענ'ס ארבייט, מוז דער מענש נאך קענען אויסשטעהן די קאנקורענץ פון אנדערע, וועלכע זענען קליגער און געבילדעטער פאר איהם, און קענען מיט הילף פון זייערע ידיעות ארויסברענגען מעהר מיט־ווייניגער מיה; ער מוז זיך קליגען, רופען צו הילף אלע כחות פון דער נאטור, כדי ער זאל קענען געפינען זיין שטיקעל פרנסה. די חכמות און וויסענשאפטען האבען אומעטום אין אלע ארבייטען און בעשעפטיגונגען פערנומען אברייטען פלאץ. די קליידער וואס דער מענש טראגט אויף זיין לייב, פיעל חפצים פון זיין ווירטשאפט, זיין שפייז א. ד. ג. ווערען געמאכט מיט דער מאשין, דורך געלערנטע מענשען, חימיקער, טעכניקער, בוימייסטער א. ד. ג., וועלכע האבען זיך אבגעגעבען מיט חכמות און וויסענשאפטען. און ווען די טעכנישע חכמות זענען שוין אויך היינט אזוי שטארק צושפרייט אין דער וועלט, וועלען זיי מיט דער צייט פערנעהמען נאך אגרעסערען פלאץ. די קאנקורענץ ווערט אלע מאל גרעסער, יעדער וויל לעבען און בעסער לעבען, דער מענש קען זיך נישט מעהר אבשליסען פון דער וועלט אין זיין ווינקעלע, און נישט וועלען וויסען וואס עס טהוט זיך ארום און ארום, דען די גאנצע וועלט איז דורך די אייזענבאהנען, טעלעגראפען, טעלעפאנען און צייטונגען געווארען איינס, און וואס עס ווערט דערקלערט און ערפונדען אויף איין ארט ווערט אין איין אויגענבליק צוטראגען אויף אלע עקען, אדרבה כדי דער מענש זאל קענען אויסשטעהן די קאנקורענץ און לעבען לייטען גלייך, מוז ער אלעס וויסען און פערשטעהן, און איבערנעהמען אלע ידיעות און ערפאהרונגען וואס ווערען יעדען טאג געשאפען.

וואז איך בין געשטאנען, אויפגעגעבען א געשעפטיל, באשר אזוי ווי איך פאהר פון קאטערינאסלאוו קיין יעהופעץ, און אזוי ווי יעהופעץ האט א שם אויף דער וועלט מיט איהרע שפעגעלאנטען און „שפעגעלאציעס“. טאמער וועט זיך מיר טרעפען א בעלן אויף א אימעניע פון אכט מאל הונדערט טויזענד מיט עטליכע און זעכציג דעסיאטין ערד אין „סימביר“, וואס אין דער דאזיגער ערד געפינט זיך גאלד און זילבער און אייזען און קופער און קועקזילבער אהן א שיער — עפרי זהב!“ — הקציר איך האב שוין דעם מגיד נישט אפגעלאזט, איך האב איהם פארשלעפט צו זיך אויף דער אכסניה און האב מיך קודם כל מיט איהם צעשריבען, אז באם דאס געשעפט ווערט געמאכט, טהיילען מיר זיך מיט די פארדינסטען! איך רעכען אז מיר באדארפען דא חאפען נישט ווייניגער פון א פערטיל מיליאן!) חלק כחלק אלע דריי, דאס הייסט: איך און ער און ד"ר קאטערינאסלאווער יוד, און ביי אזא געשעפטיל האפען א פערטיל מיליאן איז גאר קיין כך; אין קאטערינאסלאוו האבען יודען ביי אזעלכע געשעפטען פארדיענט אסך מעהר! און אזוי בין איך מיר באלד אויף מארגען ארויסגעקומען אויף דער בערזע און האב אנגעהויבען צו טראכטען, וועמען לייגט מען פיר אזא גרויס געשעפט? געוויינטליך בראצקין! איז אבער די צרה, ווי אזוי דערשלאגט מען זיך צו בראצקין אין דער קאנטאר? ראשית חכמה שטעהט ביי דער טיהר א שווייצאר מיט קנעפ און קוקט אויף רער קאפאטע; ווי באלד איין אלטע קאפאטע אזוי גיט מען איהר דעם וועג; און אז גאט העלפט מע קומט שוין איבער דעם שווייצאר, שטעהט מען אפ א שעה עקס אויף די טרעפ און מע ווארט, טאמער וועט גאט רחמנות האבען מע וועט דערזעהן בראצקין דורכגעהן, און אז מע דערלעבט איהם שוין יא צו זעהן געהן, פליהט ער פארביי פייל אויסין בויגען און איידער מע קוקט זיך ארום זיצט ער שוין אין דער קארעטע און א גוטען טאג מיט דער קאפאטע! קען מען ניט זיין אזוי גראב און מע מוז געהן אהיים און קימען מארגען נאך אמאל, אויף מארגען איז ווידער די אייגענע געשיכטע: מלחמה האלטען מיטין שווייצאר, שטעהן אויף די טרעפ און ווארטען ביז מען וועט דערזעהן בראצקין דורכלויפען פארביי. נאר דו ווייסט דאך, אז איך בין א יוד וואס קאטארי איך פויל מיך נישט, געה איך אהין אלע טאג און זעה זיך אן א וועלט מיט מענשען, די גרעסטע לייט פון דער וועלט; נאר מיינסטענס זעהט מען דא „מקבלים“, וואס „נעמען“ געלד. ווארטענדיג אויף די טרעפ האב איך מיך בעגעגענט מיט מיין געוועזענעם שותף, רב אלטער דעם מלמד, פרעג איך איהם: ווי קומט איהר, רב אלטער, שטעהן דא אויף די טרעפ צווישען אלע ארימע לייט, איהר זענט דאך יא א חשוב ביי די בראצקיס? „ע, מאכט ער צו מיר, דאס אליין איז אויך א גרויסע זאך, לאו כל אדם זוכה“.. בקצור איך געה און בין נאך לעת עתה אלץ פון פאריגט. איך האב נור געהאט די זכיה איין מאל צו רעדען עטליכע געצעהלטע ווערטער מיט בראצקיס קאססיר, אהויכער יוד מיט לאנגע ברומען, וואס קוקט נישט קיין מענשען גלייך אין די אויגען אריין, עפיס איין אבגעברוגז'טער אויף דער גאנצער וועלט! ער האט מיך פארבייגעהענדיג א פרעג געטהון, וואס איך באדארף, האב איך איהם געזאגט, אז איך באדארף האבען צו בראצקין; האט ער מיר געזאגט, אויב איך וויל אנדבה זאל איך זיך מטריח זיין און מיהל אריין, דארטען גיט מען; האב איך איהם געענטפערט, אז איך בין חלילה נישט קיין ארימאן, דאס הייסט איין ארימאן בין איך א גרויסער, נאר קיין נדבות נעם איך נישט. האט ער אראפגעלאזט די ברומען און איז א ברוגז'ער אוועק אין זיין רוה אריין.. נאך איינעם האב איך געזעהען דארטען ארומדרעהען זיך מיט א גרויסען בויך, האב איך געמיינט אז ס'איז אוודאי איינער פון די בראצקיס, בין איך צוגעגאנגען צו איהם גאנץ נאהענט און האב איהם אפגעגעבען זעהר א שענעם גוט מארגען, האט ער אויפגעהויבען אויף מיר א פאר אויגען און האט געגעבען א קוק, איז מיר פרחה נשמתי געווארען!.. און נאך אסך מענשיך זעה איך דארט ארומדרעהען זיך, אויף און אב, דער אריין, דער ארויס, און אלע זענען עפיס אזוינע גדלנים מיט בייזע פנימער האלטען זיך אסך גרעסער פון די בראצקיס, ווארום איך האב אליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך זאל אזוי זעהן אלדעס גוטס, ווי בראצקי איז צוגעגאנגען צו עפיס איין ארים יודיל, איהם אריינגערוקט א מטבע אין האנד אריין (מסתמא א גילדענע) און בשעת מעשה איהם עפיס א זאג געטהון און געלאכט, און אלע וואס זענען געשטאנען דערביי האבען געלאכט, און אפילו דאס יודיל אליין האט אויך געלאכט, חאטש אין די אויגען זענען איהם געשטאנען טרעהרען... אוודאי האב איך מקנא געווען דעם דאזיגען יודיל, וואס איהם איז אפגעגאלטען אזוי גיך זיך דערשלאגען צו בראצקין! נאר צו גאט א האפנונג איך וועל מיך מסתמא אויך אמאל דערשלאגען און דעמאלט וועט שוין זיין גמל! און מחמת איך בין פערנומען און האב קיין צייט ניט מאך איך דאס בקצור: אי"ה אינים אנדערען בריעף וועל איך דיר ארויסשרייבען אלסדינג באריכות; לעת עתה לאז גאט געבען מיט געזונד און מיט הצלחה; גריס די קינדער און אלעמען בעזונדער גאר פריינדליך

ממני בעלך מנחם מענדיל.

עיקר שכחתי. וואס דו פרעגסט זיך נאך אויף „ארץ ישראל“ קעהרסט דו אוודאי מיינען „ציוניזם“? דאס איז זעהר א הויכער ענין, חאטש אין יעהופעץ איף דער בערזע האלט מען עפיס נישט דערפון. איך בין געווען א פאר מאל ביי די היגע „ציוניסטען“ אויף די „זאסעדאניעס“ און האב געוואלט וויסען, וואס

די רוסישע ממשלה האט דאס אלעס איינגעזעהן און דערום האט זי געגרינדעט העכערע און נידריגע טעכנישע שולען, כדי צו פערברייטען צווישען פאלק ניצליכע קענטניסע וואס זאלען איהם געבען די מעגליכ־קייט אויסצוהאלטען די קאנקורענץ פון אנדערע געבילדעטע פעלקער, און אליין צו בעארבייטען זיינע נאטירליכע אוצרות און נישט צו דארפען אנ־קומען צו אנדערע פעלקער נאך פערשיעדענע מיני סחורות און זיי אוועק־געבען געלד דערפאר.

אבער חוץ דעם וואס די טעכנישע שולען זענען וויכטיג פאר אלע מענשען גלייך, האבען זיי א בעזונדערע בעדייטונג פאר אונזערע ברידער.

אין דער „טשערטא" געפינט זיך א גרויסע צאהל פאבריקען, גרוי־סע און קליינע, וועלכע געהערען צו יודען. יודען זענען עוסק אין פער־שידענע מיני פאבריקאטען וואס עקזיסטירען אין זייער געגענד און ציהען דערפון פרנסה, זיי מיט הונדערטער יודישע ארבייטער.

ווען מיר זאלען אבער נעהנטער בעטראכטען דעם שטאנד פון די דאזיגע פאבריקען, וועלען מיר בעקומען גאר נישט קיין פרעהליך בילד. כמעט אומעטום זעהען מיר, אז אונזערע פאבריקאנטען האבען נישט די טעכנישע ידיעות, וועלכע זענען נייטהיג צו פיהרען א פאבריק אין גוטער ארדנונג. אין די פאבריקען געפינען מיר נישט קיין סימן פון גוטע טעכ־נישע און היגיענישע איינריכטונגען, עס זאל אלעס געטהון ווערען לויט די רעגעלן פון דער טעכניק, און די ארבייטער זאלען פערהיט ווערען פון א אומגליק. בכלל זעהען מיר אז די יודישע פאבריקען און די סחורה וואס זיי ארבייטען אויס שטעהען אין אלע אופנים נידריגער פון די נישט יודישע פאבריקען און פאבריקאטען. געוועהנליך ווערען יודישע פאברי־קען געגרינדעט אויף אזא אופן. עס קומט צופעליג אין א געוויסען ארט פון דער „טשערטא" איין אויסלענדער, על פי רוב א דייטש, בויעט אויס א פאבריק און מאכט גוטע געשעפטען. יודעליך וועלכע ווייסען זיך נישט צו וואס צו נעהמען, קוקען זיך צו פון ווייטען און מאכען אויך אזא פאבריק, נישט איינע, נאר טאקע עטליכע מיט א מאל, דעם דייטש דעם פאבריקאנט ארט די מעשה גאר נישט. ער געהט זיך זיין וועג, פארשט נאך אלע נייע ערפינדונגען און פערבעסערונגען אין זיין פאך, פיהרט דאס אלעס איין ביי זיך, און שטרעבט וואס מעהר צו פערבעסערן און צו פערפיינערן זיין פאבריקאט. דער יוד אבער, וועלכער קען דאס אלעס נישט מיטמאכען, נעמט זיך קאנקורירען אויף איין אנדער אופן מיט דעם דייטש. ער לעבט אליין איינגעצויגענער, צאהלט וועניגער דעם ארבייטער, קויפט א ביליגען מאטעריאל, געמיינערע כלים צו דער ארבייט, בויעט ביי־ליגערע, שוואכערע געביידען און ווענדט אן אלע כחות צו מאכען ב י־ל י ג ע ר זיין פאבריקאט, און אזוי קומט אויס אז אין א געוויסען ארט ווערען בעשאפען צוויי מינים פאבריקען: נישט יודישע, וועלכע זענען גוט געארדנעט און געבען א שענעם פערדינסט זייער בעל־הבית און דעם ארבייטער, און געבען ארויס גוטע סחורה וועלכע ווערט פערקויפט פאר א גוטען מקח — און יודישע, וועלכע זענען שלעכט איינגעריכטעט, געבען וועניג פערדינסט דעם בעל הבית און דעם ארבייטער און ארבייטען אויס וואהלוועלע אבער פ ר א ס ט ע סחורה.

די אונוויסענהייט פון אונזערע יודען אין טעכנישע קענטניסען איז די וויכטיגסטע סבה וואס די יודישע פאבריקען שטעהען אויף אזא נידריגער מדרגה. דער שלעכטער שטאנד פון די יודישע פאבריקען האט זיך איצט ארויסגעוויזען אין דער צייט פון קריזיס. יודישע פאבריקען האבען געפלאצט איינע נאך דער אנדערער, בעת די ניט יודישע פאברי־קען האבען בעוויזען אין זיך מעהר כח אויסצושטעהן די שלעכטע צייט.

עס איז ה'לעבען צייט, אז די יודען וואס בעשעפטיגען זיך מיט פאבריקאציאן, זאלען טיעפער בעטראכטען זייער לאגע, נישט נאכטהון בלינדערהייט וואס אנדערע טהוען און בלייבען פון הינטען ווען די צייט און די וויסענשאפטען געהען פארווערטס. ווען אונזערע פאבריקאנטען קענען נישט אליין קומען צו די אלע ידיעות וואס זענען נייטהיג צו זייער עסק, דארפען זיי שיקען זייערע קינדער אין די טעכנישע שולען כדי זיי זאלען קענען שפעטער מיט זייערע קענטניסע אויפהעבען די פאבריקאציאן

דאס איז, האט מען אבער אלץ גערעדט אויף רוסיש — און דוקא א סך גערעדט — און מחמת איך בין געהרגט אין דער שפראך, האב איך מחילה ניט פערשטאנען וואס זיי ווילען. דאכט זיך וואס וואלט זיי געארט זיי זאלען זיך דורכרעדען מיט יודען אויף יודיש?... איך האב אפילו א פאר מאל א רעד געטהון מיט מיינע חברה לייט אויף דער בערזע וועגען דעם, האבען זיי מיך אויסגעלאכט: „וויים איך וואס? ציוניזם! דאקטאר מאנדעלשטאם! א נעכטיגער טאג!"... מע האט מיר צוגעזאגט אנטלייהען א יודיש ביכעל וועגען „ציוניזם"; אז איך וועל איבער־לייענען דאס ביכעל, וועל איך דיר ארויסשרייבען אלסדינג באריכות.

XVIII.

שיינה שיינדיל פון מאזעפעווקע צו איהר מאנן מנחם מענדיל אין יעהופעץ.

לכבוד בעלי היקר הנגיד המפורסם החכם מופלג מוהר"ר מנחם מענדיל נ"י.

ערשטענס קום איך דיר צו מעלדען, אז מיר זענען אלע גאט צו דאנק אין בעסטען געזונד, געב גאט דאס נעמליכע פון דיר צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער. **צווייטענס** שרייב איך דיר, אז מיין גיטעל נעבעך איז געבליבען איין אלמנה מיט זיבען קינדער יתומים, איינס קלענער פונ'ם אנדערען! געשטארבען איז דער שוואגער מיינער מיר צו לאנגערע יאהר פון א צאהן, דאס הייסט, אז מע וויל איז ער אפילו תמיד געווען נישט קיין געזונדער, ער פלעג נישט פאר מיר גערעדט גאנץ אפטליך אונטערהוסטען מיט בלוט, פון דעסטווע־גען האבען מיר געמיינט, אז ער וועט זיך נאך מוטשען און מוטשען, צום סוף געהט ער און נעמט זיך ארויס א צאהן ביי שמעלקע דעם רופא, קומט אהיים, לייגט זיך אנידער און שטארבט אוועק, ווי זאגט די מאמע, איהר צו לענגערע יאהר: „קיינער ווייסט נישט וועמענס מארגען עס איז"... און דערוויילע נעביך גיטעל, זאל זיין געזונד און שטארק, וויינט, לעגט איין די וועלט, ס'איז איהרע טרעהרען גאר ניט צו פאשרייבען! אוודאי ווען חלילה פארקעהרט, מיין שוועס־טער איהר צו לענגערע יאהר זאל חס ושלום שטארבען און זלמן מאיר זאל בלייבען איין אלמן, וואלט ער געוויס אזוי פיעל טרעהרען נישט פארגאסען און וואלט מסתמא באלד נאך שלושים געבראכט צו פיהרען פון בארדיטשעוו א שטיפ־מאמע פאר זיינע קינדער. איך זאג דאס טאקי אקעגען אלע מאנסבלען, די כפרה מעגט איהר זיין פאר אייערע ווייבער. און דו אוודאי, וואָרום וואו איז דאס גע־הערט געווארען, אז א טאטע פון קינדער זאל זיך ארייין נעמען א משוגעת אין קאפ אריין — מיליאנען! איך האב דיר שוין צעהן מאל געשריבען, אז איך בע־דארף דיך אויף כפרות מיט דיינע מיליאנען! א גליק האט איהם געטראפען: ער שטעהט ביי בראצקין ביי דער טיהר! איך האב מורא, אז ווייטער פון דער טיהר וועסט דו נישט געהן, איין עבירה די שטיוועל, כלעבען! אט באלד טאקי חאפט בראצקי ארויס די מיליאנען אין פליהט אוועק קיין סימביר, וואס איז? מנחם מענדיל אליין האט געהערט פונ'ם „קעלביגען מגיד", אז דער מגיד האט געהערט פון א קאטערי־אסלאווער יודען, אז דארטען ערגיץ אין אלדע שווארצע יאהר וואלגערט זיך געלד מיט קוועקזילבער, ווי זאגט די מאמע מיינע: „א טויבער האט געהערט, ווי א שטומער האט דערצעהלט, אז א בלינדער האט געזעהען ווי א קרומער איז געלאפען"... נאר איך ווייס פריהער, אז אינ'ם אנדער'ן בריעף וועסט דו מיר געוויס שרייבען, אז פונ'ם געלדענעם געשעפט האט זיך אויסגע־לאזט א כוידעם, עס וועט זיך אבער געפונען א שלאק מיט א נייעם חלום און וועט דיר דערצעהלען, אז א קוה איז געפלויגען איבער'ן דאך און געלייגט איין איי, וועסט דו צעלאזען די פאלעס און וועסט ווידער לויפען ווי א משוגענער, משוגע זאלסט דו ווערען פאר אלע יודען! דו זאלסט אבער נעמען אויפ'ן קאפ, אז דו האסט אין דערהיים א ווייב ביז הונדערט און צוואנציג יאהר מיט קליינע קינדער וואס קוקען אויף דיר ארויס ווי אויף משיח'ן, וואלט זיך דיר ניט גליס־טען ארומשלעפען זיך איבער פרעמדע הייזער און ארומטראגען זיך מיט אזעלכע נארישקייטען, וואס עס שלאגט צו דער גאל הערענדיג! נאך האט דיך ניט אנגעלע־רענט יעהופעץ ברענען זאל דאס אויפ'ן פייער מיט דיר אינאיינעם, ווי עס ווינשט דיר פיעל גוטס און אימער גליק דיין באמת געטרייע פרוי.

שיינה שיינדיל.

א שענע מעשה נאר א קורצע: דער פעטער זלמן האט זיך ארומגעקוקט אז רפאל דער משרת האט איהם די גאנצע צייט באגנבה'ט, באנומען, ארויסגע־טראגען די גאנצע קלייט, געשטעלט בדול הדל, און איצטער עפענט ער, רפאל טאקי, א שארפע קראם פונקט אקעגען דעם פעטער זלמנ'ס קלייט און ער וועט אם ירצה השם געוויס ווערען א שטאדט בעל הבית, — ר ב ר פ א ל! און זי־סעלע האט חתונה געהאט און האט שוין א ציווילינג, און בעריל אליהו'ס איז נעביך אוועק פאר א סאלדאט, און בעני איז אפגעברענט געווארען, און ליפשע ווערד א כלה, ווייסט דו פאר וועמען?... נאר עס קריכט דיר מסתמא אין דער לינקער פאה; א ווערטעלי אויסצורעדען — א מענש וואס שטעהט ביי בראצקין ביי דער טיהר און האנדעלט אין די מיליאנען!!..

(פארטזעצונג קומט)

צווישען די יודען אויף א העכערען שטאנד און אויך אנווייזען זייערע ברידער אויף א נייעס פעלד פון ארבייט. פאבריקאציאן און טעכנישע ארבייט ענטוויקעלן זיך איצט אין אלע לענדער פון דער וועלט, זיי שאפען אומעטום נייע בעשעפטיגונגען פאר טויזענטער מענשען, און די צוקונפט וועט געהערען די וועלכע עס וועלען ארויסטרעטען אין פעלד מיט גרעסערעם וויסען און מיט א בעסערער פארבערייטונג. די יודען דארפען ניט בלייבען פון הינטען און דארפען זייערע קינדער געבען די נייטהיגע טעכנישע בילדונג, וועלכע ווערט אלץ וויכטיגער אין דער מלחמה פאר'ן לעבען.

איך וויל אויך אויפמערקזאם מאכען אויף נאך א מעלה וואס די טעכנישע בילדונג האט פאר אונז יודען.

דער אדוואקאט אדער דאקטאר, די איינציגע פראפעסיאן, צו וועלכער דער יוד האט איין צוטריט, זאל האבען גוטע פרנסה, איז וועניג ער זאל גוט פערשטעהן זיין זאך. די פראקטיק פון א דאקטאר אדער א אדוואקאט פאדערט א בעזונדערעס צוטרויען. אין היינטיגער צייט אבער, אז דער אנטיסעמיטיזם האט זיך געשטארקט אין דער וועלט, ביי אלע פעלקער, אונטער אלע קלאסען, קען א יוד וועניג האפען אויף נישט־יודישע פראקטיק; גאנץ אנדערש איז אבער ביי א מלאכה, א פאך ווי טעכניק, הימיק, בוימייסטער א. ד. ג. דאס זענען אפענע זאכען, און דא פאדערט מען נור, דער פאכמאן זאל גוט פערשטעהן זיין זאך און ווער עס קען בעסער דער האט דעם פארצוג. דער בעל מלאכה איז אויך נישט צוגעבונדען צו קיין לאנד, ער האט צו טהון מיט דער נאטור, מיט א שטיין, מיט אייזען און די גאנצע וועלט שטעהט פאר איהם אפען. ער קען דעם שפרוך, וואס די חכמה האט איהם געלערנט צו בעצווינגען די רויע נאטור און איינצובלאזען אין איהר איין געדאנק און לעבען. ער מאכט מיט איהר וואס ער וויל און בעווייזט דורך דעם אפען זיין קונסט, זיינע פעהיגקייטען, וועלכע קיין מענש קען איהם נישט אבלייקענען, וואהין ער קומט אין וואו ער וואהנט.

ווי מיר לייענען אין די צייטונגען האט די רוסישע רעגירונג בעשלאסען צוצולאזען א גרעסערען פראצענט יודען אין די טעכנישע שולען ווי אין גימנאזיעס און אוניווערזיטעטען, און דערום בעקומט די פראגע א בעזונדערע וויכטיגקייט פאר אונזערע רוסישע ברידער.

אלכסנדר כהן.

צייטונגס־שטימען.

פאר איניגע וואכען איז געשטארבען דער קעלמער מגיד — צי האט זיין טויט געמאכט איין איינדרוק אין דעם המון פון די שולען און בתי־מדרשים? מיר דאכט זיך אז ניט. אז עס שטארבט א רב, צי א גרויסער צי א מיטעל־גרויסער, מאכט מען אין די קלויזען הספדים, דער המון וויינט דערביי און ביי'ם ארויסגעהן פון בית־המדרש ווארפט דער טרעגער, דער ארעמער שניידער א קאפעקע אין טעלער אריין. דער קעלמער מגיד האט מען דעם כבוד פון הספדים ניט פערגינט. דער המון, וואס האט אמאל טרערען געגאסען אויף זיינע ווערטער, וועלכער האט אמאל געציטערט און געפלאמט אונטער דעם כה פון זיין רעדענסקראפט — האט איהם נאך ביי זיין לעבען פערגעסען, ווי ער האט פערגעסען אלע די גרויסע חזנים, אליקום דעם בערדיטשעווער און ישראל'קע דעם פאריזער. און אין פלוג גערעדט, ווער האט נאך מעהר פערדינט, אז די שול זאל אויף איהם וויינען, ווי דער קעלמער מגיד? צעהנדלינגער יאהרען איז ער געגאנגען פון איין בימה צו דער אנדערער, איינגעוויקעלט אין טלית האט ער יאהרען לאנג געדרש'עט פאר'ן המון, און דאס וואס ער האט געדרש'עט איז ארויס טיעף פון זיין הארצען, וואס ער האט געהאט האט ער פרייניביג אוועקגעגעבען, זיינע געוואלטיגע פאנטאזיע, זיין שטארקע אמונה און זיין עהרליכע פרומקייט. ער האט ניט געסטארעט זיך איינצושמייכלען ביי זיינע צוהערער, ער האט ניט געטראכט זיי צו געפעלען; הייליגע געפיהלען האט ער ביי זיי געוואלט וועקען, א ריינע פרומקייט האט ער געטראכט ביי זיי איינצופלאנצען.

הער ליפשיץ אין „וואסהאד 59, וועלכער האט געקענט און געהערט דעם קעלמער מגיד, רעדט וועגען איהם מיט די דאזיגע ווארעמע ווערטער: עס וואלט קיין עולה ניט געווען, ווען מען וואלט אויפווייזען די פעהלער פון קעלמער מגיד (זיין פאנאטיזם, דאס, וואס ער האט אזוי גערודף'ט די געבילדעטע קלאסען, וועלכע האבען געוואלט ארויס שלעפען אונזער פאלק פון זיין אונוויסענהייט), און דערביי ניט פערגעסען זיינע גרויסארטיגע מעלות. עס פערדריסט זיך אבער, בשעת מען בעגניגט זיך נור דערמיט אבצולאכען פון זיינע פעהלערען און פארטיג. עס איז א טעות, — שרייבט ה. ל. — דאס דער קעלמער מגיד האט דורך זיינע דרשות אויפגעהאלטען דעם גאנג פון פאלק צו דער בילדונג. ניט צו רודף'ן די געבילדעטע איז געווען זיין הויפט ציעל. ער האט געארבייט מיט אלע כחות צו מאכען פון זיין צוהערער א עהרליכען מענשען, וואס זאל לעבען מיט עהרליכקייט, ניט נור אין שול, אין בית המדרש, נאר אויך אין שטוב, אין זיין קראם און אין זיין מלאכה. כל ימיו האט ער געשריען, געקלאגט אויף דעם, וואס די קליינע קרעמער האבען פאלשע מאסען, פאלשע געוויכטען, וואס די מדה פון עהרליכקייט און טרייקייט בעשטעהט נור ביי זיי בשעת זיי האנדלען מיט א יודען, וואס אין זייער געוועהנליכען לעבען טרעטען זיי אפ פון גאט'ס ווארט, וואס מיינען מיט א קרעכץ און א טרעהר אין קלויז, יוצא צו זיין פאר'ן שלעכטען געוויסען.

דער קעלמער מגיד האט זיך מיט דער ארט דרשות וועניג וואס אונטערשיידט פון אנדערע מגידים. די זעלביגע פסוקים, די זעלביגע אגדתות פון מדרש און תלמוד פלעגט ער אנווענדען, אבער אין זיינע ווערטער איז געלעגען אזא פייער, אזא ריינע עהרליכע נשמה, דאס זיי פלעגען מאכען אויפ'ן המון א געוואלטיגען איינדרוק. און ניט נור מיט ווערטער אליין פלעגט ער יוצא זיין פאר'ן המון, אין יעדען ארט וואו ער פלעגט דרש'נען פלעגען באלד ארויסשפראצען פערשיעדענע חברות, ווי חברה בקור חולים, חברה צדקה א. ז. וו. וועלכע פלעגען בעשאפען ווערען צוליעב זיינע דרשות און צוליעב זיינע אייגענע השתדלות. די קליינע פערשלאפענע שטעדטליך פלעגען זיך אויפהאפען פון זייער דרעמעל און אנהויבען צו לעבען פאר א העכערעס און א וויכטיגערעס ציעל. מען דארף ניט פערגעסען, שרייבט ה. ל., דאס די נייע בעוועגונג ביי יודען איז נאך דעמאלס צו די שטעדטליך ניט דערגאנגען, און די איינציגע גייסטיגע שפייז, פון וועלכע זיי פלעגען לעבען, פלעגען זיי קריגען פון די מגידים.

דער קעלמער מגיד האט זיי געגעבען דאס בעסטע וואס א מגיד האט דאמאלס געקענט געבען, און דערפאר דארפען מיר הויך שעצען זיין אנדענקען, און איהם דאנקען, דאס דורך זיין ארבייט האט ער געבעסערט די מדות ביי אונזער פאלק.

איך האב געזאגט: אין פלוג ווער האט נאך מעהר פערדיענט, אז די קלויז זאל איהם בעטרויערען, און פון דעסטוועגען ווייס איך גאנץ גוט, אז דער אייגענער המון, וואס פערדאנקט דעם מגיד אסך מעהר, ווי אנדערע גרויסע רבנים, שעצט איהם אסך וועניגער. פאר וואס? ווייל דער המון שעצט נאך אלץ מעהר דעם מענשען, וואס איז אנגעשטאפט ווי א אינדיק פאר פסח מיט כלה תורה אלס דעם, וועלכער איז אפשר א קלענערער בקי, אבער דערפאר בעשענקט מיט אנדערע מעלות. דער המון שעצט נאך אלץ ניט א רייכע פאנטאזיע, א צארטעס פיהלענדעס הארץ, דעם כח צו וועקען טיעף בעגראבענע געפיהלען, צו רעדען מיט איטליכען מיט דער שפראך פון זיין נשמה. איטליכע נשמה פון א מענשען האט זיך איהר אייגענע שפראך. ווילט איהר מיט איהר רעדען מוזט איהר זי פערשטעהן. און דאס האבען אונטער די יודישע מגידים עטליכע פון זיי פערשטאנען, און דעריבער זענען זיי געשטאנען נעהנטער צום המון, ווי טויזענדער רבנים, וועלכע האבען זייער גאנצעס לעבען נור געשטאפט אין זיך ש"ס און פוסקים, פוסקים און ש"ס. דער קעלמער מגיד איז געווען איינער פון די געבענשטע נאטורען, וועלכע זענען ארויס פון פאלק און האבען איהם פערשטאנען מיט דעם טיעפען געפיהל פון זייער הערצען.

אין „השבוע נו' 49 און 50 איז פאראנען א אויסגעצייכנעטער ארטיקעל פון בוקי בן יגלה, „המגידות העברית". דער ארטיקעל איז צו וויכטיג, אז מען זאל קענען וועגען איהם קורץ רעדען, מיר וועלען נור ברענגען זיין כאראקטעריסטיק פון קעלמער מגיד. ער שרייבט: „ער איז ניט געווען קיין חקרן, ער האט ניט ליעב געהאט דאס פלפול. זיין קראפט איז בעשטאנען אין דעם פייער און אין דער לויטערקייט פון זיי־

נע געפיהלען. די לומדים, די „שארפע מוחות האבען איהם פעראכטעט פאר די איינפאכקייט פון זיינע דרשות. מען האט איהם גערופען דעם „ווייבערשען מגיד", און די נאראנים האבען זיך איבערגענומען דער מיט, וואס זיי, די מענער מיט די „שארפע מוחות", פעהלט א פיהלענד גוטעס „ווייבערשעס הארץ", דער קעלמער האט זיי בעוויזען, אז דאס נאטירליכע געפיהל איז שטארקער און געזונדער פאר די אויסגעטרוקענטע מוחות, און ער האט דורך זיינע פשוט'ע רעדען מעהר געווירקט ווי מיט טויזענדער חקירות און פלפולים".

..."ס'זענען אוועק אפאר יאהרען און דער קעלמער איז בעריהמט געווארען אויפ'ן שענסטען אופן. דאס פאלק האט אין איהם ליעב בעקומען, דעם גרויסען רעדנער מיט זיינע שטעכוועכטער אקענען די שטארקע און פערשטאקטע", דעם בעל העזה, וואס האט פאר קיינעם ניט מורא געהאט, ווען עס איז געגאנגען דערום שלעכטע מדות אויסצוראטען, און אין טויזענדער מעשות, וואו א בעל טאקסע, א איסבארסטשיק אדער אן אנדער יודישער בלוט־זויגער ווערט עפענטליך בעדעקט מיט שאנד, — איז דער הויפט־העלד, דער הויפט־קאט — דער קעלמער מגיד".

און פון דעסטוועגען האט איהם דער המון אזוי גיך פערגעסען, נאך ביי זיין לעבען האט ער איהם פערגעסען, האטש די מעשות וועגען איהם וועלען נאך א צייט, א צייט לעבען אין זכרון און צום נוטצען פון המון.

אין דער „וועלט" נו' 1 איז דא אן ארטיקעל פון דר. טהעאדאר הערצל — הערצל איז בעקאנט אין דער ציוניסטישער וועלט פאר דעם אייזערנעם כאראקטער וועלכער האלט שטארק אין דער האנד די לייצעס פון דער נייער בעוועגונג, וועלכער קוקט מיט א פעסטען קלארען אויג אין די צוקונפט און לאזט זיך ניט אזוי לייכט ווייך מאכען דאס הארץ.

ווייניגער בעקאנט איז הערצל דער פאעט, וועלכער זיצט צייטענווייז איינזאם און פערטרויערט, זיין הארץ ציהט זיך דעמאלט צוזאמען פון א טיעפער אומעטיגקייט, דורכפיהלענדיג די קליינע פריידען פון אונזער לעבען און די גרויסע ליידען פון דער וועלט. ווייניגער איז בעקאנט הערצל דער פאעט, וועלכער האט ליעב צו שטעהן פון ווייטען, אבגערוקט פון דעם טומעל, און זיך צוקוקען, ווי געטליכע קרעפטע צושטערען און בויען, ווי קליינע און גרויסע שטיינער קלויבען זיך און וואקסען צוזאמען צו א פונדאמענט, ווי עס הויבען זיך אויף פון דער ערד גרויסע געביידען, ווי עס שטייגט און פאלט, ווי עס בויט זיך פאמעליך א געוואלטיגער בנין, א טעמפעל פאר די צוקונפט. ווער עס וויל זיך בעקאנט מאכען מיט דעם אנדערן הערצל זאל לייענען צווישען די שורות הערצל'ס ארטיקעל „אינטערוועגס", אין נו' 1 פון דער „וועלט".

ער טרויערט, וואס מיר שטעהען און דיכטען געדיכטען פון דער ציוניסטישער בעוועגונג און מיר האבען ניט קיין צייט זיך צוקוקען צו איהר פון דערווייטענס. צוליעב דעם זעהען מיר ניט די שענקייט פון איהר, מיר זעהן קוים צי זי וואקסט, צי געהט זי ווייטער, אדער צי שטעהט זי אויף איין ארט. ער פערגלייכט אונזער בעוועגונג מיט א שיף אויפ'ן ים, וואס זעהט נור אלין דעם אייגענעם הימעל און דאס אייגענע וואסער; נאר דער געניטער, דער קאפיטאן ווייס, דאס מיר געהען אלין ווייטער און ווייטער און באלד באלד וועלען שוין ארויס־שיינען די גרינ־בעוואקסענע ברעגעס. ער קוקט זיך צו און בעטראכט ווי אונזער בעוועגונג וואקסט, ווי עס קומט אלין צו נייע אנהענגער, ווי אונזערע אמאליגע געגנער ווערען ווייכער און הויבען זיך אן צו אינטערעסירען מיט אונז. און נאך אמאל פערגלייכט ער אונזער בעוועגונג מיט דעם גאנג פון א שיף, וואס פאהרט פון ענגלאנד קיין מצרים. דער בעסטער פארט וואו איינצושטייגען איז סוטהעמפטאן. נאר ניט אלע קלייבען אויס דעם בעסטען פארט. איינער האט מורא פאר דער לאנגער נסיעה אויפ'ן וואסער און מאכט נאך א גרויסען אומוועג מיט דער באהן, בעפאר ער זעצט זיך אריין, איין אנדערער, וואלט שוין געפאהרען, אבער ער טרויט ניט צו דעם קאפיטאן, א דריטער האט פערזיימט דאס שיף, אדער האט גאר ניט געוואוסט בכלל אז עס געהט א וועק א שיף. פריהער אדער שפעטער קומען זיי אלע צו אונז, און מיר נעמען זיי אן מיט אפענע ארעמס, ווייל ארבייט איז דאך דא אסך, און מיר זענען גליקליך אז מען קומט אונז העלפען.

ווייטער דערצעהלט ער אונז, דאס צוויי פון די וויכטיגסטע ענגלישע יודען, אסוואלד דישאן סימאן און קלאד מאנטעפיארע, אונזערע אמאליגע הייסע געגנערס, קומען אלין נעהנטער און נעהנטער צו אונז, און זייערע רעדען און געדאנקען וועגען דעם יודישען פאלק שטעהן ניט ווייט פון אונזערע אידעען.

ער רעדט פון אונזערע געגנער, וועלכע האבען בעשמוצט אונזער בעוועגונג, און קיין זאך ניט פארגעשלאגען צו העלפען דעם יודישען פאלק, וועלכע האבען נור געשאדט און געשטער'ט און קיינמאל ניט געטראכט ווי עס איז אנדערע מיטעל פארצולייגען. ער רעדט פון אונזערע ארבייטער, וועלכע קומען צו אונז ניט אום לוין צו קריגען, אום זיך כבוד צו פערדינען א. ז. וו. נאר ווייל זיי ווערען געטריבען פון דעם פערלאנגען א גליקליכע צוקונפט צו שאפען פאר אונזער פאלק. און צוזעהענדיג ווי ווייניג גליק און פרייד עס ברענגט איין דעם ארבייטער פאר אונזער אידעע, גיט ער אונז דעם טרייסט, דאס אין שמערץ און אין הארטע צייטען ווערען געשאפען די אייזערנע כאראקטערען, די שטארקע מענשען, וועלכע קענען אויספיהרען א גרויסע אידעע ביז צום סוף.

דער היינטיגער ציוניזם אונטערוועגס, נייהטיגט זיך שוין אין טויזענדער שטארקע פעסט האפענדיגע מענשען; שפעטער, ווען די ארבייט וועט זיך אנהויבען ניט אונטערוועגס, נאר אין פאלעסטינא אליין, וועט מען דארפען האבען אזעלכע צעהנדליגער טויזענדער עהרליכע פעסטע מענשען, און ער האפט אז די שווערע ארבייט פון ציוניזם אונטערוועגס וועט אונז זיי שאפען אין נאך א גרעסער'ע צאהל. א. ע.

פאליטישע איבערזיכט.

דער בודזשעט פון רוסישען פינאנץ־מיניסטער שילדער'ט די עקאנאמישע לאגע אין רוסלאנד מיט די גלענצענדסטע פארבען. דער הונגער פון די לעצטע יאהרען, דער שרעקליכער קריזיס אין דער האנדעלסוועלט האבען ניט אבגעשטעלט די עקאנאמישע ענטוויקעלונג פון לאנד. די הכנסות פון דער רעגירונג זענען מעהר פאר די הוצאות, אויך פאר דעם געהענדיגען יאהר 1900 זענען די געוועהנליכע הכנסות בערעכענט מעהר פאר די געוועהנליכע הוצאות אויף 29 מיליאן רובעל. די גלענצענדע לאגע פון די פינאנסען גיט דער רוסישער רעגירונג די מעגליכקייט אריינצולעגען אונגעהויער גרויסע קאפיטאלען אין בויען אייזענבאהנען. אויך אין דעם יאהר זענען בעשטימט אויסערגעוועהנליכע הוצאות אויף אייזענבאהנען 192 מיליאנען, און די סומע וועט געדעקט ווערען מיט די פרייע קאפיטאלען פון דער רוסישער רעגירונג. אויף די סיבירישע אייזענבאהנען וואס בויען זיך פון 91סטען יאהר האט די רוסישע רעגירונג שוין אויסגעגעבען 501 מיליאן רובעל. די גרויסע סומען וואס די רעגירונג לייגט אריין אין די באהנען זענען ניט קיין פערלארענע געלד. די אייזענבאהנען רופען ארויס אומעטום נייעס לעבען, הויבען די ערדארבייט, דעם האנדעל און פאבריקאציאנען, דורך די סיבירישע אייזענבאהנען ווערען נייע לענדער מיט מיליאנען מענשען אריינגעצויגען אין וועלט האנדעל. און ניט ווייט איז אויך פאר רוסלאנד די צייט, וואס די אייזענבאהנען וועלען אנהויבען איהר אריינטראגען גרויסע פראצענטען פאר דעם אריינגעלייגטען קאפיטאל.

פרייסען, וואו אלע אייזענבאהנען געהערען דער רעגירונג, האט איהרע הויפט־הכנסות פון די באהנען. זיי טראגען איהר אריין יעהרליך 7 פראצענט פון דעם גאנצען קאפיטאל. אין רוסלאנד אבער האט ערשט דיא רעגירונג גאר אין דער לעצטער צייט אנגעהויבען אבצוקויפען פון פריוואטמענשען אדער פריוואט־חברות די אייזענבאהנען און זי האט שוין אין דעם זעהר פיעל בעוויזען.

אין 89סטען יאהר איז די לייגג פון דיא רוסישע אייזאנבעהנען געוועזען 27 טויזענד וויארסט. פון זיי האבען די רעגירונגס באהנען פערנומען נור 7 טויזענד וויארסט. אזוי ווי די רעגירונג האט געמוזט שטיצען די אלע אייזענבאהן חברות האט רוסלאנד צוגעלייגט צו די באהנען 30 מיליאנען רובעל. ביז איצט איז די לייגג פון דיא רוסישע אייזענבאהנען א דאפעלטע געווארען, 55 טויזענד וויארסט, פון וועלכע דער־

רעגירונג געהערט שוין 21 טויזענד. מיט דעם צוזאַמען האָט די רעגירונג איצט אָנגעהויבען קריגען פֿון די באַהנען 12 מיליאָן פֿערדינסט יעהרליך.

די ענטוויקעלונג פֿון די אייזענבאַהנען ווייזען אונז שוין גענוג קלאָר ווי גיך און שטאַרק עס געהט דיא עקאָנאָמישע ענטוויקעלונג פֿון רוסלאַנד. דאָס לאַנד, וואָס זיין רייכטהום איז ביז איצט געוועזן געגרינדעט נור אויף ערדאַרבייט, הויבט איצט אויך אָן שפּיעלען אַ גרויסע ראָליע אין דער ענטוויקעלונג פֿון פֿאַבריקען און זאַוואָדען, די פֿאַבריקאַציאָן אין רוסלאַנד שטייגט פֿון יאָהר צו יאָהר. דאָס ווייזען אונז די פֿאָלגענדע ציפֿערן:

אין יאָהר	1877	האָט רוסלאַנד	געמאַכט	פֿאַבריקאַטען	אויף 541	מיליאָן
„	1887	„	„	„	802	„
„	1892	„	„	„	1,010	„
„	1897	„	„	„	1,816	„

צו די ציפֿערן האָבען מיר ניט וואָס צו זאָגען, זיי רעדען גענוג פֿאַר זיך אַליין און געבען דעם בעסטען בעווייז פֿון דעם גוטען מצב פֿון רוסלאַנדס פֿינאַנסען, זיי ווייזען אויך גאַנץ קלאָר אַז אין לאַנד עפֿענט זיך אַ נייעס אַרבייטספֿעלד, וואָס זאָגט צו גוטע פֿרוכטען.

דער פֿראַנצויזישער פּאַרלאַמענט האָט זיך שוין געעפֿענט און ער איז דערווייל פֿערנומען מיט זיין בודזשעט, וועלכען מען האָט ניט בעוויזען דורכצופֿיהרען פֿאַר נייאָהר. דאָס פֿראַנצויזישע מיניסטעריום וואָס האָט ביז איצט ערוואָרבען איין זיעג נאָך דעם אַנדערען איז איצט אַביסעל אַראָבגעפֿאַלען. מען האָט געוועהלט אַ פּרעזידענט פֿון פּאַרלאַמענט; עס זענען געווען 2 קאַנדידאַטען, איינער וואָס געהערט צו דעם מיניסטעריומס פּאַרטיי און דער אַנדערער דעשאַנעל וואָס געהערט צו דער קאָנסערוואַטיווער פּאַרטיי. דעשאַנעל האָט געקעמפֿט געגען דרייפֿוסען, האָט אַלע מאָל געהאַלטען מיט דער אַרמעע, פֿערטהיידיגט די מאָנאַרכיסטען. אַלס פּרעזידענט, דער וואָס פֿיהרט דיא פֿערזאַמלונג פֿון פּאַרלאַמענט, קען ער אפילו ניט האָבען קיין גרויסען איינפֿלוס, ווייל אַלס פּרעזידענט טאָר ער זיך ניט מישען אין די מחלקות צווישען די פּאַרטייען. נאָר דאָס וואָס מען האָט אויסגעקליבען אַ געגנער פֿון מיניסטעריום בעווייזט נור, אַז דער רוב, וועלכען דאָס מיניסטעריום האָט אין פּאַרלאַמענט, איז ניט אַזוי גרויס, און דער אָדער דער אַנדערער צופֿאַל קען אומוואַרפֿען דאָס איצטיגע מיניסטעריום. דעם אמת זאָגענדיג, איז איצט גאָר ניט וויכטיג, עס זאָל זיין דאָס איצטיגע אָדער אַנ'אַנדער מיניסטעריום. די אונאָרדענונגען אין לאַנד האָבען שוין אויפֿגעהערט, די בעפֿעלקערונג איז בערוהיגט, די רעפּובליק שטעהט איצט שטאַרק און מיט וויכטיגע פֿראַגען און רעפֿאָרמען קען איצט סיי ווי סיי די רעגירונג זיך ניט פֿערנעמען, ווייל אין דעם יאָהר ווערט אין פּאַריז געעפֿענט די וועלטאויסשטעלונג, און איהר וועט די רעגירונג מוזען אָבגעבען איהר גאַנצע צייט און אויפֿמערקזאַמקייט.

דער ענגלישער פּאַרלאַמענט עפֿענט זיך דעם 30 סטען יאַנואַר. די קריטיקער וואָס האָבען ביז איצט געשוויגען ווילען אַצינד אויפֿהויבען זייער שטים. עס זענען דאָ אין ענגלאַנד 2 ערליי קריטיקער. איינע זענען אין גאַנצען אונצופֿריעדען מיט דעם וואָס מען האָט אָנגעהויבען די מלחמה מיט טראַנסוואַל; מען רעכענט אַז זייער גאַנצע אונצופֿריעדענהייט וועט זיך ווענדען געגען דעם מיניסטער טשעמבערלען, וועלכער האָט אַרויסגערופֿען די מלחמה; די אַנדערע קריטיקער לויבען און ערהויבען טשעמבערלענען, זיי זענען אויך דערזעלביגער דעה ווי ער אַז מען האָט געמוזט מלחמה האַלטען, נאָר זיי זענען אונצופֿריעדען מיט אַנדערע מיניסטאָרען, וואָס האָבען ניט אַרויסגעוויזען אַזוי פֿיעל ענערגיע אום צו פֿיהרען די מלחמה מיט די געהעריגע מיטלען. אויב עס וועט פֿאַלען טשעמבערלען, וועט אויסגעקליבען ווערען אַנ'אַנדער מיניסטעריום וואָס וועט מאַכען שלום מיט טראַנסוואַל,— אויף דעם אָבער איז שווער צו האָפֿען, גיכער וועט טשעמבערלען בייקומען און דער פּאַרלאַמענט וועט נור בעשטעטיגען נייע מיטלען אויף די מלחמה. ענגלאַנד וועט קיין שלום ניט מאַכען, וואו זי זאָל האָטש אַפּאָר מאָל ניט מנצח זיין די בויערען, זי האָט גענוג געלד, איהר ענערגיע איז צו שטאַרק, אַז זי זאָל נאָך די מפלות בלייבען אָבהענדיג און שליסען פֿריעדען, איידער זי

האָט בעוויזען צו הויבען דעם כבוד פֿון איהר חיל, וואָס איז אַזוי נידריג געפֿאַלען. דיא אויסזיכטען אויף נצחון זענען נאָך פֿאַר ענגלאַנד ניט פֿערלאָרען. בולערס אַרמעע געהט איצט קיין לעדיסמיט, ווי עס ווייזט אויס, ווייל זי אַרומגעהען דיא בויערן ביי קאָלענזא, אום זיך צו פֿעראייניגען מיט גענעראַל ואויט, וועלכער איז פֿערשלאָסען אין לעדיסמיט. עס איז זעהר מעגליך אַז דער פּלאַן וועט איהם געראָטען, ווייל די בויערן קענען אַלין נאָך ניט נעמען לעדיסמיט . . . זיי האָבען געפּרופֿט צו באָמבאַרדירען די שטאָדט, זיי האָבען שוין געהאַט גענומען אַ בעפֿעסטיגטען באַרג ביי דער שטאָדט, זיי זענען אָבער דורך די ענגלענדער צוריק פֿערטריבען געוואָרען. די שלאַכט ביי לעדיסמיט האָט געקאָסט ביידע צדדים עטליכע הונדערט מענשען און זי האָט צו קיין רעזולטאַטען געבראַכט.

עסטרייך האָט שוין אַ נייעס מיניסטעריום. צום פּרעזידענט איז בעשטימט קערבער. דערווייל זוכט ער אויף פּריוואַטען וועג אַ פּשרה צווישען די טשעכען און דייטשען, די טשעכען האָבען אָבער ווייניג צוטרויען צו איהם, ווייל דאָס רוב פֿון די מיניסטאָרען בעשטעהט פֿון דייטשען.

דער נאַציאָנאַלער קאַמפֿ האָט אויך אָנגעהויבען אָריבער צוגעהן אין די אַרמעע. אין דער אַרמעע איז דייטש די איינציגע אָנגענומענע שפּראַך. אין דער לעצטער צייט אָבער האָבען די רעזערווע סאָלדאַטען ביי דער אַנמעלדונג אַנשטאָט „היער" געענטפֿערט אויף טשעכיש „זדע" אָדער אויף אונגאַריש „יעלען"; דאָס האָט געמאַכט זעהר אַ שטאַרקע אויפֿרעגונג. ווען די מחלקות אַריבערגעטראָגען ווערען אין די קאַזאַרמעס פֿערלירט עסטרייך איהר איינציגע שטיצע וואָס זי האָט נאָך אין דער אַרמעע. געגען דעם האָט דער קייזער פֿראַנץ יוסף געפונען פֿאַר נייטהיג שאַרף אַרויסצוטרעטען. ער האָט געזאָגט אַז ער וועט מיט אַלע מיטלען אונטערדריקען די אונאָרדענונגען אין חיל און וועט אויף קיין אופן ניט צולאָזען אַז דער נאַציאָנאַלער קאַמפֿ זאָל אויך ווערען אַריבערגעטראָגען דאָרטען, וואו עס דאַרף זיין אחדות און דיסציפּלין. „מען מוז, האָט געענדיגט דער קייזער, געפֿינען אַ פּשרה צווישען די נאַציאָנען".

די נאַציאָנאַלע אידעע וואָס האָט אומעטום געבראַכט לעבען און קראַפֿט האָט צושטערענד געווירקט אויף עסטרייך. די פֿערשטאַרקונג פֿון דער נאַציאָנאַלער אידעע, וואָס האָט געפֿיהרט אומעטום צו אַ זעלבסטשטענדיגען לעבען, צורייסט אַלין מעהר דאָס לאַנד וואָס פֿעראייניגט די פֿיעל פֿעלקער אין דער עסטרייכישער מלוכה. אין דעם קאַמפֿ איז שווער צו געפֿינען אַ פּשרה, ווייל די נאַציאָנאַלע זעלבסשטענדיגקייט איז ביי אַלע פֿעלקער דאָס טהייערסטע: אַלסדינג ווערט געבראַכט צום קרבן פֿאַר דער נאַציאָנאַלער אידעע און עס איז ניטאָ אין דער וועלט אַזאַ זאַך, צוליעב וועלכער מען זאָל זיך אָבזאָגען פֿון דעם נאַציאָנאַלען לעבען און פֿון די נאַציאָנאַלע אידעאַלען. אים בעסטען פֿאַל קען דעם אָדער יענעם מיניסטער געראָטען צו מאַכען לעת עתה פֿריעדען אָבער ער וועט עקזיסטירען נור אַ קורצע צייט. די שטרעבונגען פֿון די פֿערשיעדענע פֿעלקער זענען צו וויט איינע פֿון די אַנדערע, עס זאָל קענען געשאַפֿען ווערען אַ שלום אויף לאַנג.

י. ל.

בריעף פֿון אַרגענטינא.

יודישקייט און תּרבות צווישען יודען אין בוענאָס־איירעס.

אין מיינע פֿאָריגע בריעף, וואו איך האָב גערעדט פֿון גשמיות־זאַכען, שילדערענדיג די פּרנסות וואָס יודען האָבען דאָ אָבגעזוכט און פֿערברייטערט, האָב איך זיך נור געהאַלטען אין דעם קרייז פֿון אונזערע רוסיש־פּוילישע יודען, וועלכע האָבען זיך אין דער הינזיכט אויסגעצייכענט מעהר פֿון אַלע; אָבער אויסער זיי געפֿינען זיך אין דער הויפּטשטאָדט פֿון אַרגענטינא אַחינו בני־ישׂראל פֿון אַרבע פּנות־העולם; ווי איך האָב שוין פֿריעהר דערמאָנט האָבען דאָ כּמעט אַלע פֿעלקער פֿון דער

וועלט זייערע פארשטעהער און אלע לענדער — זייערע יודען. איך רעכען דערום אז עס איז ניט איבעריג, איידער מיר פערלאזען די שטאדט, בעקאנט צו מאכען די לעזער פונ'ם "יוד" מיט דעם מאראלישען צושטאנד פון די היגע יודען, מיט זייער אויפפיהרונג און מיט זייערע זיטען.

איך ווייס אפילו אז אביסעל קען זיך שוין דער לעזער אליין משער זיין, אבער איך בין אויך זיכער אז וויפיעל איינער וועט זיך פארשטעלען פון ווייטען וועט ער אלס זיין ווייט פון דער ווירקליכקייט...

און אויב מיט די פרטים וואס איך האב צו דערצעהלען, וועל איך דעם לעזער ווייניג נחת פערשאפען אבער שאדען, האף איך, וועט עס אויך ניט — וויסען, האבען א ריכטיגען בעגריף פון דער ווירקליכקייט — ווי טרויריג זי זאל ניט זיין — איז תמיד ניצליך.

און אפשר טאקי א גרויסער טהייל פון אונזערע ברידער וויטדיכטיגע, ווי זיי רופען זיך אליין, וועלען האבען נחת אויך; די דאזיגע וואוהלע יועצים אונזערע, וואס האלטען נאך עד־היום פון דער בעוואוסטער שטה אז אונזער איינציגע ישועה בעשטעהט אין דעם, מיר זאלען זיך נאך מעהר צושפרייטען איבער דער וועלט, כדי צו קענען לערנען מיט די אומות־העולם תורה און זיך פון זיי אפלערנען דרך־ארץ, די דאזיגע לייט וואלטען גאר אנגעקוואלען פאר שמחה זעהענדיג דא ווי אזוי זייער באגעהר איז כמעט אויסגעפילט.

און פון התפעלות וואלטען זיי געקענט גאר בקיצור, מיט עטליכע ווערטער אבשילדערען די היגע יודישקייט: עס איז שוין גאר ניט ווייט פון דער ישועה — אז פיעל נאך א פאר דורות וועט דויערען דאס פינסטערניש, דאס לערנען זיך דרך־ארץ, דערנאך וועט ווערען ליכטיג גלייך ווי ביי אלעמען...

וואס אבער מיך אנבעלאנגט, בין איך זיך מודה ומתודה אז איך בין קיין מאל ניט געוועזען שטארק נתפעל פון דער דאזיגער שטה און בפרט נאך איצט אז איך זעה מיט מיינע אויגען א אבשיין פון דער צוקונפט, צו וועלכער זי קען אונז ברענגען. איך זעה פאר זיך א פערזאמלונג פון פערשידענע אברים, וואס געהערען צו דעם זעלבען גוף און זענען דאך אפגעריסען, אפגעזונדערט איינע פון די אנדערע; קיין איינציגער איז אים שטאנד אויסצופילען דאס שליחות וואס די טבע האט איהם איבערגעגעבען אויף צו פערשטארקען און מיטהעלפען דעם גאנצען קערפער; זעלטען ווער עס האט נאך זיין נאטירליכע געשטאלט; עפיס אלין קרומע, לומע, פערדרעהטע, צושעדיגטע, ווער ווייסט וואו זיי האבען זיך שוין אויסגעוואלגערט איידער דעם ים האט זיי ארויסגעווארפען אהער, אויף די ברעגען פון דער צווייטער אמעריקא, וואו די "גוטע לופט" האט נאך מיטגעווירקט זיי זאלען אין גאנצען פערטרוקענט ווערען...

איך זעה פאר זיך א פעלד מיט טרוקענע ביינער, אויף וועלכע עס איז שווער צו בעמערקען עפיס א סימן פון הויט און אדערען וואס זאלען זיי האלטען אין פערבינדונג מיט אנדערע גלידער פון דעם זעלבען קערפער. און ניט ווילענדיג קומט אויפ'ן רעיון די אלטע שאלה: איז דען מעגליך אז די טרוקענע ביינער זאלען נאך קענען אויפשטעהן תחית המתים? זאלען נאך זיין ביכולת אויפוואכען צו א אמת'ן נאציאנאל־לעבען?

אזוי ווי עס איז, ליידער, אין אונזערע דורות ניטא קיין נביא, מוזען מיר ווארטען אז די צייט וועט געבען א תשובה אויף די שאלה. און דערוויול ווייזט מיר אויס אז אזוי ווי פון איין זייט איז ניטא וואס זיך צו פרייען מיט אזעלכע ערשיינונגען, אזוי איז אויך פון דער אנדער זייט ניטא וואס זיך צו מיאש זיין, אבלאזען די הענד און זאגען: עס איז שוין גאר פערפאלען אונזער גאנצע האפנונג.

און וואו נור עס געפינט זיך ערגיץ א קבוץ פון אזעלכע ביינער, ווי טרוקען זיי זאלען ניט זיין, ווי משונה ווילד עס זענען זייערע מנהגים און זיטען, אבער כל־זמן זיי זענען נאך אונזערע, יודישע ביינער דארפען מיר זיי קענען, אט ווי זיי שטעהען און געהען, מיט אלע זייערע מעלות און חסרונות, מע דארף זיך צוקוקען און גוט בעטראכטען זייער אויפפיהרונג, זייערע נענג און דאס אלעס בעצייכענען. דאס וועט געוויס צו ניין קומען, ווען ניט פאר אונז נאך, וועט עס צו ניין קומען פאר אונזערע קינדער וואס וועלען אפשר דערלעבען בעסערע צייטען...

* * *

די ערשטע יודישע קהלה איז געגרינדעט געווארען אין דער הויפטשטאדט פון ארגענטינא מיט א יאהר אכטצעהן צוריק און האט זיך אנגערופען אויף שפאניש קאנגרעגאציאן איזראעליטא. איצט צעהלט די קהלה בערך 150 מיטגלידער, וועלכע זענען מעהרסטענטהייל מענשען פערמעגליכע און זענען אהערגעקומען פון דייטשלאנד, פראנקרייך און ענגלאנד – איך וועל זיי אנרופען מיט דעם אלגעמיינעם נאמען "אשכנזים". הגם אין די לעצטע עטליכע יאהר זענען אריין אהין א פאר צעהנדליג רוסישע יודען, אבער זיי זעהן זיך ווייניג אן און האבען א קליינע דעה אין דער הנהגה, וועלכע געפינט זיך אין די הענד פון די גרינדער, ד. ה. פון זייערע אויסגעוועהלטע. אלע יאהר ווערט געוועהלט א פרעזידענט, א וויצעפרעזידענט און צו זיי א קאמיטעט פון זיבען מענשען, אויף וועמען עס ליגט דער חוב זיי זאלען האלטען אין ארדנונג דעם בית־התפלה א גאנצ'ן יאהר, כדי ימים־נוראים זאל די גאנצע קהלה האבען וואו צו דאווענען. און דאס איז דער איינציגער צוועק וואס פערבינדט זיי אלע צוזאמען. א גאנצ'ן יאהר, פערשטעהט זיך, זענען די איבריגע מיטגלידער פון דער קהלה גאר אויסגעטהון פון אלין וואס האט עפיס א שייכות מיט יודישקייט; מיט זייער אויפפיהרונג און מיט זייער גאנצער לעבענסארט טהיילען זיי זיך כמעט גאר ניט אפ פון ניט־יודען; צווישען בעקאנטע און גוטע פריינד סטארעט זיך יעדער איינער ווי ווייט מעגליך ניט ארויסגעבען זיין יחוס, הגם יחוס שפיעלט נאך דא דערוויל גאר א קליינע ראלע, אבער מע איז שוין ב"ה אזוי געוואוהנט געווארען, עס פאסט עפיס בעסער פאר לייטען און עס איז אפשר אויך השוב'ר פאר די געשעפטען.

אבער אז עס קומען די ימים־נוראים פאלט אויף זיי אלעמען א אימה און זיי דערמאנען זיך אן דער "סינאגאגא". איינינע האבען נעביך אין צווייען מורא: זיי געהען אין שוהל האבענדיג מורא פאר א שלעכט קוויטיל און געהען עפיס אזוי בגנבה, ארומקוקענדיג זיך אין אלע זייטען און מורא האבענדיג פאר א פרעמד אויג זיי זאלען חלילה ניט געהאפט ווערען. און אפילו פון זייער "שוהל־יודישקייט", פון זייער אויפפיהרונג אין די פאר שעה, ווען זיי געפינען זיך אין מקום־קדוש, קען מען אויך בשום אופן ניט שליסען וואס פאר א יודען זיי זענען, ווי אזוי מע זאל זיי אנרופען; עפיס זענען זיי ניט חסידים און אויך ניט מתנגדים — עס איז אינגאנצען געווענדט אן דעם בעל־תפלה (איינער פון די רוסישע יודען) אנצוהויבען קדושה מיט "נעריצך" אדער מיט "כתר" — דעריבער קומערט זיך קיינער ניט. "רעפארמירטע" מיט לייטען גלייך קען מען זיי אויך ניט אנרופען; ניט נור וואס קיינער שטערט ניט דעם חזן זאגען כסדר "והביאנו לציון עירך ברנה..." ווייל ווי זיי וויסען ניט וואס די ווערטער בעדייטען אזוי וועט זיי חלילה ניט שאדען, אפילו די מנהגים פון שוהל זענען אויך ניט פיעל אנדערש ווי ערגיץ אין א קליין שטעדטיל אין ליטא אדער אין פוילין; מע פערקויפט אויבען אן – פלעצער פאר ראש־השנה און עליות פאר'ן לייענען און מע "טארגעוועט" זיך אין מקום־קדוש גאנצ'ן יורישליך. פערצייכענענדיג בעת־מעשה (שוין גאר ניט יודישליך) דעם מקח פון יעדער עליה און די סומע פון יעדער "בעבור שנדב" כדי מע זאל חלילה ניט געשטרויכעלט ווערען און ניט פערגעסען. היינט ווידער דער נייםאדישער נאמען "ארטהאדאקסען" פאסט זיי אויך להלוטין ניט — זיי וואלטען זיך געוויס געפינען בעליידיגט מיט אזא נאמען און וואלטען האבען רעכט. ניט זיי דארפען א רב — קיין שאלות טרעפט זיך ביי זיי ניט — און ניט זיי פעהלט א "ראבינער"; צו וואס? די צרכי־צבור און די אנשטאלטען, וואס זיי האבען, פאדערען ניט מע זאל זיך דערמיט בעזונדער אבגעבען, און א פארשטעהער פון דער געמיינדע פעהלט דערום א מאל אין א שמיטה און אז עס איז ניטא קיין פארשטעהער בעגעהט מען זיך אויך אהן איהם. —

אזוי איז מען זיך אויך בעגאנגען מיט צוויי יאהר צוריק, ווען די קאנגרעגאציאן האט געמאכט א חנכת־הבית פון דער נייער סינאגאגא

וואס זי האט אויסגעבויט און וואס האט געקאסט בערך 60 טויזענד פעסאס.

צו דעם יום־טוב זענען געווען איינגעלאדען אין שוהל עטליכע "פרעמדע" געסט און מע האט געמוזט האבען איינער זאל האלטען א דרשה אויף שפאניש. עס האבען זיך אפילו געפונען צווישען די מיטגלידער א פאר וואס האבען גערעדט, אבער מיט זיי אליין וואלט מען ניט יוצא געווען און דערום האט מען געמוזט על־פי־הדחק אנקומען צו א גערונגענעם, פראטעסטאנטישען גלח, א געוויסען טהאמסאן וואס האט א שם פאר א שטאדט־רעדנער. און דער דאזיגער בעל־דרשן האט געהאלטען א גאנצ'ן פיינעם דרוש און האט דערצעהלט זיינע צוהערער אזעלכע זאכען וואס זיי האבען געוויס קיינמאל אויף זייער לעבען געהערט; למשל: וועגען דעם, מיט וואס אנדערע פעלקער האבען צו פערדאנקען דעם יודענטהום און ווי אזוי זייער דאנקבארקייט ווערט אויסגעדריקט אלע מאל און אויך היינט אין אונזער צייט אין פערשידענע לענדער; ער האט אפילו אויך אנגעוואונקען דערויף, וואס די מענשהייט קען נאך ערווארטען פונ'ם יודישען פאלק אין די שפעטעריגע דורות, אבער דער רעיון איז אזוי קונציג געווען איינגעפלאכטען מיט הויכפליהענדיגע ווערטער אז עס איז שווער געווען צו פערשטעהן קלאר וואס איז זיין מיין דערמיט. און דער עולם האט איהם דערפאר נעפאטשט בראווא, ווי דער שטייגער איז ביי א טהעאטער־שפיעל מיט "גערונגענע ארטיסטען", און דערמיט האט זיך די צערעמאניע געענדיגט.

נאך שענער איז פארגעקומען די צערעמאניע מיט א פאר חדשים פאר דעם, ווען מע האט גערארפט אראבלאזען דעם ערשטען שטיין צום פונדאמענט פון ארון־הקודש. נאך דעם מנהג ביי די שפאניער קען זיך אזא יום־טוב ניט בעגעהן אהן א פאדרינא (קוואטער) און א פאדרינא (קוואטערין). און כדי ניט אפצוטרעטען חלילה פון דעם הייליגען מנהג האט מען זיך געסטארעט אויך צו קריגען א פאר, וואס זאלען זיין די פאדרינאס; זייערע נעמען ווי אויך די נעמען פון דעם פרעזידענט און זיין קאמיטעט, האט מען אויפגעשריבען אויף א פאפיער, וועלכען מע האט אין א אייזערען קעסטיל אריינגעלעגט אין דער ערד צוזאמען מיט דעם ערשטען שטיין. אויב עמיצער וועט זוכה זיין מיט עטליכע הונדערט יאהר שפעטער צו געפינען דאס קעסטעלע וועט ער וויסען די נעמען פון די פאדרינאס און אויך וועלכע זיטען עס האבען זיך איינגעפיהרט צווישען יודען אין בוענאס איירעס.

און דאך זענען זיי יודען, זיי זענען נאך צדיקים אקעגען — זייערע קינדער, וועלכע וועלען שוין גאנצ'ן זיכער אפילו אזעלכע צערעמאניעס אויך האלטען פאר איבריג. עס טרעפט זיך דא זעהר אפט צו זעהן ווי אזא פאר פון די דאזיגע "קינדער", בעקאנטע צווישען זיך פון פריהער נאר ניט וויסענדיג איינער דעם צווייטענס יחוס, דאס זיי זענען קינדער פון אברהם־אבינו, בעגעגנען זיך אונגעריכטערהייט אין שוהל, וואוהין זיי קומען אויף א ווײַלע "קוקען" וואס די טאטעס טהון.

דאס אנקוקען זיך זייערס מיט אראבגעלאזטע אויגען און מיט א לייכט שמייכעלע אויף די ליפען, ווי ליעב, ווי מחיה זיס דאס איז צו צוזעהן! אזא מין בענגעניש רעדט ווערטער שווייגענדיג!

עס זעהט אויס עפיס אזוי ווי יעדען איינעם טהוט הנאה וואס ער האט זיך דערוואוסט דעם צווייטענס "סעקרעט" און אין הארצען איננווייניג פערדריסט איהם אגב וואס ער האט זיך אליין געפאקט. איך וויים נישט וואס פאר א איינדרוק עס מאכט אויף אנדערע אזא "אריגינעלע סצענע", אבער ווען איך זעה עס, קייקלען מיר זיך טרערען פון די אויגען.

גאר אויף אנ־אנדער אופן איז שוין די הנהגה פון די ספרדישע יודען, וועלכע האבען זיך אויך פערשלאגען אהער פון אלערליי קאנטען און האבען דא געגרינדעט א בעזונדערע קהלה, אביסעל א קלענערע פון דער אשכנזישער; זיי האבען זייער אייגענע שוהל, וואו זיי דאווענען ערנסט, מיט זייער אייגענעם נוסח און מיט'ן אייגענעם ניגון; זיי האבען אויך זייער "חכם", וועלכער איז אפילו ניט קיין גרויסער "תלמיד־חכם", אבער ווייניגסטענס איז ער גענוג בעקאנט אין די "מנהגי בית הכנסת" און די געמיינדע קען זיך מיט איהם בעגעהן, נישט אנקומענדיג צו דער הילף פון א חזן און א שמש פון דער ליטא.

אויף זייער יחוס, אויף זייער יודישער הערקונפט קוקען זיי נישט ווי די אשכנזים ווי אויף א שווערער לאסט, פון וועלכער עס וואלט גלייכער געווען לויז צו ווערען, ווען מע וואלט נור געקענט — נאר פערקעהרט מיט גדלות, מיט איבערטריבענער שטאלציגקייט; זיי לערנען גאר אנ'אנדער פשט אויף דעם אתה בחרתנו און האלטען זיך פאר אויסגעוועהלטע ניט נור צווישען אלע פעלקער, אויך צווישען אלע יודען, פאר האלבע קדושים, וואס שטעהן אויף א העכערער מדרגה; און ווען זיי קלויבען זיך אויף צו "כל־נדרי" אין שוהל אדער פסח אבצוריכטען דעם סדר דוכט זיך זיי אויס אז זיי געהן ווי זייערע עלטער־זיידעס, די אנוסים אין שפאניען, אויף קדוש־השם מיט סכנת־נפשות און דערמיט אליין פטר'ן זיי שוין אב זייער גאנצע התחיבות צו גאט און צו זייער פאלק.

און ווי גרויס דער חילוק איז צווישען די צוויי פערשידענע כתות אין דער הינזיכט פון "מענשליכקייט", פון זעלבסטאכטונג און עהרגעפיהל, דאך גלייכען זיי זיך ביידע אוים בנוגע צו "יודישקייט", צו טהון עפיס, צו מיטהעלפען, צו דענקען ווייניגסטענס וועגען דער לאגע פון דעם גאנצען פאלק; ווי איינע אזוי די אנדערע זענען גאנצ'ן ווייט פון אלגעמיינע פאלקס־אינטערעסען, הויבען גאר ניט אן צו וויסען דעם אינהאלט פון די יודישע אוצרות, פון זייער גייסטיגען פערמעגען און זענען דערום ניט אים שטאנד צו וועלען, צו פערלאנגען אז די דאזיגע אוצרות זאלען האבען א תקומה אויף דער וועלט. זיי זענען צופרידען, אז זיי אליין, זייערע אייגענע זינדיגע גופים'ליך לאזט מען צורוה. פון דעם אויפריהר וואס איז געווארען צווישען יודען אין אנדערע לענדער, פון דער שטרעבונג צו האבען עפיס א אייגען ווינקעל, אהיים, פון דער התקרבות וואס וואקסט אלס מעהר צווישען פערשידענע כתות און פארטייען דורך דעם קאנגרעס, דורך א נאציאנאל־באנק און נאך אזעלכע זאכען — פון דעם אלעמען האלטען זיי ניט און ווילען ניט וויסען; ניט חלילה זיי זאלען זיין געגנער, זיי זאלען רעכענען פאר נייטהיג צו פראטעסטירען געגען ציוניזם און קולטור, ווי לייט טהון! נאר גאר פשוט זיי פערשטעהן עס ניט, זיי קענען עס ניט בעגרייפען אזוי ווי א בלינדער קען בשום־אופן ניט בעגרייפען וואס הייסט ווייס — א זאך, וואס האט קיין ממשות און ער קען עס ניט אנטאפען מיט דער האנד. און וואס א דור ווייטער ווערען זיי אלין מעהר אפגעזונדערט, דערווייטערט איינע פון די אנדערע און פון דעם גאנצען יודענטהום. די דינע פעדימליך וואס פערבינדען זיי צוזאמען ווערען אלין שוואכער און אזוי ווי די ערשטע ווייסען אליין ניט מיט וואס זיי האבען זיך צו שעמען, אזוי האבען אויך די צווייטע גאר א קליינע ידיעה דערפון, אויף וואס עס איז געגרינדעט זייער גדלות. —

אביסעל מעהר "לעבעדיגקייט" אין דעם ענין פון יודישקייט האבען ארויסגעוויזען אונזערע לייבליכע קרובים — די געוועזענע רוסישע יודען, געוועהנליך אויף זייער אופן, ווי אזוי זיי האבען געקענט און פערשטאנען.

אין משך פון די פינף־זעקס יאהר וואס זענען איבערגעגאנגען, זינד זיי האבען זיך דא אנגעהויבען בעזעצען, זענען געגרינדעט געווארען קרוב פון א צענדלינג פערשידענע חברות מיט אלערליי שענע נעמען, עכט יודישע, און עס האבען זיך אויך געפונען מענשען, וואס האבען זיך אפגעגעבען מיט כלל־זאכען, ווי אזוי אבער האבען זיי זיך אפגעגעבען? וועלכע צוועקען די חברות האבען זיך פארגענומען און וואס פאר ארעזולטאטען זיי האבען געגעבען? דאס זענען שוין אנדערע פראגען, אויף וועלכע דער לעזער וועט שפעטער אליין געפינען א ענפער; נאטירליך דארף מען פערשטעהן, וויסענדיג דעם יסוד, אויף וועלכען עס איז געבויט געווארען די קהלה פון רוסישע יודען אין בוענאס איירעס, אז די גרעסטע העלפט פון די חברות האבען ניט געהאט אין זיך גענוג לעבענסקראפט, זיי זענען געבוירען געווארען האלב טוידטע און האבען קיין כח געהאט אויסצולעבען דאס ערשטע יאהר; אבער דאס אליין איז שוין פאר אונז א שטיקעל נחמה, אז עס זענען נאך דא עפיס אלגעמיינע בעדערפנישען; דארט וואו מענשען פיהלען אין עפיס א בעדערפניש קען מען נאך האפען אז פריהער אדער שפעטער וועלען זיי אויך אפזוכען א מיטעל ווי

אַזוי עס צו ערדרייכען; אין די לעצטע פֿאַר יאָהר האָט אויך אויסגעוויזען אַז דער ציוניזם האָט אַריינגעוואָרפֿען אַהער עטליכע קערענדליך און מיט דער צייט וואָלטען זיי אפשר געקענט ברענגען פּירות אויך, ווען עס וואָלט זיך ניט אַריינגעמישט אַ שׂטן אין דער געשטאַלט פֿון – דער זשאַרגאָנישער ליטעראַטור – און דאָס האָט געמאַכט אַ תּל פֿון אַלס. –

די געשיכטע פֿון דער זשאַרגאָנישער ליטעראַטור אין בוענאָס-איירעס, אין פֿערבינדונג מיט דעם מעמד פֿון די שטאָדטיגע חברות און מיט דער שקלאַפֿעריי אין די קאָלאָניעס איז אַזוי אינטערעסאַנט, דאָס איך רעכען זיך פֿערנעהמען דערמיט גאָר בעזונדער אין איינעם פֿון מיינע שפּעטעריגע בריעף.

יעקב בן יוסף.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

ווען די זיידעס פֿון די אָדעסער יודען זאָלען אויפֿשטעהן פֿון זייערע קברים און זעהן וואָס פֿאַר אַ פּורים-שפּיעל מיט נאָכקרימעֿנישען און קאָמעדיאַנטסקע שטיקליך זייערע איניקליך, ר' אהרן חיות מיט ר' שלום זיסמאַן, האָבען די טעג פֿאָרגעשטעלט אין אָדעס, וואָלטען זיי נאָך אַ מאָל געשטאָרבען.

די דאָזיגע צוויי יודען האָבען זיך אויף אַ פֿאַמיליען-אָבענד ביי ה' דינען איבער עפּיס צו־אַמפּערט. ווען זייערע זיידעס פֿלעגען זיך קריגען האָבען זיי זיך פֿערלאָזט אויף אַ רב און דער רב האָט גע'פּסק'עט און שלום געמאַכט. די איניקליך אָבער, האָבען איינער דעם אַנדערען אַרויסגערופֿען אויף אַ „דועל". סעקונדאַנטען-עדות ביים דועל זענען אויך געוועזען צוויי יודען, ה' בראָדסקי און ה' שטערן.

פונקט ווי אין שמר"ס אָדער אין די אַמעריקאַנישע זשאַרגאָן-ראָמאַנען שטעהט געשריבען, זענען די אָדעסער יודישע העלדען אַרויסגעפֿאָהרען גאַנץ פֿריה הינטער דער שטאָדט. „די שענע שטאָדט אַדעס האָט נאָך געטרוימט אין אַ שטאַרקען דרימעל, די זון מיט איהרע ברענענדיגע שטראַהלען האָבען זייערע ערשטע בליקען געשיקט צו ר' אהרן מיט ר' שלום'ן". (אין שמ"ר'ס ראָמאַנען הייסען זיי „אַדאָלף" און „סאַלאָמאָן"). זייערע צוויי עדות און דער דאָקטאָר ה' בערשאַדסקי זענען אויך שוין דאָרט געוועזען.

מען האָט ר' אהרן'ן מיט ר' שלום'ן דערלאַנגט די פּיסטאָליעטען... און — עס האָט זיך אָנגעהויבען די פֿאָרשטעלונג פֿון די בעוואוסטע פּורים-שפּיעל, ווי אַזוי צוויי יודישע גבורים יענקיל און מענדיל האָבען גענומען צוויי ביקסען און זענען געגאַנגען איינגעהמען דעם שׂונא.

„זיי זענען געגאַנגען וואַלד אויס וואַלד איין, און ווען זיי האָבען דערזעהן דעם שׂונא, האָבען זיי זיך ביידע אָפּגעשטעלט. יענקיל האָט געזאָגט מענדיל זאָל מאַכען „פּוי", און מענדיל האָט געזאָגט פּונקט דעם היפּך אַז דוקא יענקיל זאָל מאַכען „פּוי". זיי האָבען זיך אַזוי לאַנג געאַמפּערט, ווער עס זאָל פֿריער מאַכען דעם „פּוי" און דערביי, ווי דער יודישער שטייגער איז, אַזוי לאַנג געמאַכט מיט די הענד, ביז די ביקסען האָבען אַליין אויסגעשאָסען... און יענקיל מיט מענדלין זענען געפֿאַלין... זיך אויסגעצויגען אויף דער ערד...

ווען זייער שרעק איז אַביסעל איבערגעגאַנגען, האָבען זיי געפֿרעגט איינער דעם אַנדערען צי זענען זיי ביידע ניט דערשאָסען געוואָרען".

ביי די אָדעסער יודישע העלדען האָט זיך פּונקט אַזוי אויך אויסגעלאָזט. ה' חיות און ה' זיסמאַן זענען אַוועקגעגאַנגען פֿון דועל פֿאָלקאָמען געזונד, קיינעם האָט גאָר ניט געשאַדעט, האָטש ביידע האָבען אויך אויסגעשאָסען. און יעצט לעבען זיי ווידער בשלום.

די אָדעסער צייטונגען שרייבען אַז די אַלע פּערזאָנען זענען בעוואוסטע אָדעסער יודישע סוחרים.

צווישען אונז גערעדט, האָבען יודען שטענדיג ליעב געהאַט נאָכטהון ווי מאַלפּעס פֿרעמדע מנהגים, וואָס קעהרען זיך כּלל ניט אָן מיט דעם אַמאָליגען און איצטיגען יודישען לעבען. מיר האָבען שוין געזעהן יודישע יאָלקעס, נאָר יודישע דועלען זעהען מיר דאָס ערשטע מאָל, און ביי וועמען? ביי יודישע סוחרים, וואָס לעבען איצט איבער אַזוי פֿיעל קריזיסען. נאָר עס ווייזט אויס אַז די אָדעסער סוחרים פֿיהלען ניט און זעהען אפילו ניט די שרעקליכע קריזיסען וואָס קומט איצט פֿאָר פֿאַר זייערע אויגען, צווישען זייערע ברידער טאַקע אין זייער שטאָדט אַדעס.

אין אַ רוסישער אָדעסער צייטונג לעזען מיר:

מיר מאַכען אויפֿמערקזאַם אויף דער שרעקליכער נויט און אָרומקייט וואָס הערשט איצט צווישען דער אָרומער קלאַסע פֿון אָדעסער יודען, איבערהויפּט איז דאָס צו בעמערקען אין די הינטערגאַסען. ווענען די יסורים פֿון די אומגליקליכע פֿאַמיליעס מיט הונגעריגע האַלב נאַקעטע קינדער, קענען די זאַטע יודען וואָס וואוהנען אויף די פֿיינערע גאַסען גאָר קיין בעגריף ניט האָבען. זיי קענען זיך גאָר ניט פֿאָרשטעלען די גרויסע נויט ווייל זיי זעהען עס ניט, און ווילען עס ניט וויסען.

אויף דער סרעדניע און סערעדינסקע פּלאַץ געפֿינען זיך אַזוינע אומגליקליכע יודען 1585, אויף דער רעזניצנע גאַס 1550, אויף ראַזומאָווסקע 965, אויף דער אַרנוטסקע 2000. פֿון די ציפֿערען קען מען זיך פֿאָרשטעלען וויפֿיעל טויזענד יודישע אומגליקליכע געפֿינען זיך אין די פֿיעל אַנדערע הינטערגאַסען. און אָט די אַ'ע שטאַרבען פֿון הונגער און פֿריהרען פֿון קעלט. דאָס געלד וואָס מען האָט אַרויסגענומען פֿון טאַקסע אויף הייצונג, טראָגט קוים אויס אויף 4 פֿוד קוילען פֿאַר אַ פֿאַמיליע אויף דעם גאַנצען ווינטער...

איינע אַ פֿרוי וואָס האָט ניט געקענט איבערטראָגען דאָס געשריי פֿון די געפֿראָרענע קינדער, האָט פֿאַרזעצט אין קלייטיל דאָס לעצטע גלעזיל פֿון לאָמפּ פֿאַר אַ פֿאָר פֿונד קוילען. דאָ שרייען קינדער: מאַמע, עס איז אונז קאַלט, דאָ הערט מען וויינען: מאַמע, מיר זענען הונגעריג. און די אומגליקליכע מאַמעס ווייסען ניט וואָס צו טהון. זייערע שפּייזער, די מענער, דרעהען זיך ערגיין אַרום אין שטאָדט הונגעריג און האַלב נאַקעט און זוכען צו פֿערדיענען אַ גראָשען פֿאַר זייערע פֿאַמיליעס, נאָר עס איז ניט דאָ וואו.

און דאָס אַלעס קומט פֿאָר אין אַזאַ שטאָדט, וואו עס געפֿינט זיך אַזאַ רייכע יודישע געמיינדע, רייכע יודען און רייכע סוחרים.

טרויריג איז, וואָס וועגען דער שלעכטער לאַגע אין די יודישע הינטערגאַסען, דערוויסען זיך פֿרעמדע פֿריהער פֿאַר די אייגענע.

וויפֿיעל שלאָפֿקייטען און אַנשטעקענדיגע קראַנקהייטען הערשען צווישען די צעהנער טויזענטער אומגליקליכע. וואָס קענען דאָ העלפֿען דאָקטוירים מיט זייערע רעצעפּטען אַז מען איז הונגעריג, און אַז עס איז קאַלט?

דאָקטוירים קענען אָפּט ניט העלפֿען, ניט נור מיט זייערע רעצעפּטען נאָר אפילו מיט זייערע ביכער.

די „הצפירה" שרייבט: אין וואַרשאָווער בקור-חולים פֿאַר משוגעים, האָט דער משגיח ה' מ. וויזענבערג צוזאַמענגעקליבען ספרים און געמאַכט אַ קליינע ביבליאָטהעק פֿאַר די אומגליקליכע קראַנקע. איינער פֿון די משוגעים וואָס האָט איבערגעלייענט דאָס בוך איבער היגיענע „חיינו ואורך ימינו", האָט אויף דעם משגיח'ס פֿראַגע, צי עס געפֿעלט איהם דאָס בוך, געענטפֿערט: „עס איז זעהר אַ גוט ספר ווען דער מחבר זאָל נאָך יעדען לעזער צוגעבען אַ צוואַנציג טויזענד רובל, מען זאָל זיך קענען אַזוי שפּייזען און פֿיהרען אַזאַ רוהיג לעבען ווי אין זיין ספר שטעהט געשריבען. וואָס זאָל אָבער טהון דער אָרומאַן?..."

עס וואָלט ניט געשאַדט אַז די קלאָרע מענשען זאָלען די ווערטער אויך געדענקען.

אין דער זעלבער צייטונג דריקט זיך שוין דער צווייטער מאמר וועגען אַ וויכטיגע פֿראַגע וואָס געהט אָן דעם כּלל ישׂראל. איינער האָט אין אַ מאמר אין דער צייטונג אויפֿגעגעבען אַ שאלה פֿאַר וואָס און פֿון וואַנען נעהמט זיך עס, וואָס חנוכּה שפּילען אַלע יודען (יונגע און אַלטע) אין קוויטליך, אין קאָרטען און אין „דרעדיל".

אין דעם צווייטען מאמר „תּשובה לשואל" ענטפֿערט שוין איין אַנדערער און ערקלערט אַז ווייל חנוכּה זאָגט מען ניט קיין תּחנון, מעג מען זיין פֿרעהליך און שפּילען אין קוויטליך, אין קאָרטען און אין דרעדיל.

צי דאָס איז דער אֱמֶת׳ר טַעַם דערפֿון, איז דערווייל שווער צו זאָגען, געוויס וועלען זיך אין די ״שְׁאֵלוֹת־וּתְשׁוּבוֹת״ נאָך אַריינמישען אַ פּאָר רַבָּנִים מיט עטליכע מַאֲמָרִים און דאַן וועלען מיר אי״ה שוין אויף קלאָר וויסען פֿאַר וואָס מען שפּיעלט חֲנֻכָּה.

איך אָבער בלייב מיר ביי מיין איינענער מיינונג: אַז ווען חֲנֻכָּה זאָל אויסקומען זומער מיט די קורצע נעכט וואָלט מען ניט געשפּיעלט אין קאָרטען, ניט אין קוויטליך און ניט אין דרעדיל.

איך וואָלט אייך מיין מיינונג אויך מיט אַ גאַנצען מַאֲמָר ערקלערט, נאָר איך לעג עס אָפּ אי״ה אויף איבער אַ יאָהר ווינטער ווען עס וועט זיין ביליגער קוילען, ניט 3 רובל אַ קאָרין, און ווען אַ וועלט מיט אָרומע לייט וועלען ניט פֿריהרען און קרענקען פֿון קעלט.

אֱמֶת.

מען שרייבט אונז:

יעקב קרעמענעצקי פֿון וואָראָנאָווע (ווילנער גוב׳): ביי אונז געפֿינט זיך אַ חברה „לחם עניים״ וועלכע עקזיסטירט פֿון 1-טען מאי 1899. די מיטגלידער צאָהלען יערע וואָך און דאָס געלד צעטהיילט מען יעדען פֿרייטאָג די אָרימע לייט. אַזוי האָט די חברה גאַנץ געטריי געאַרבייט אַ פּאָר חדשים. נאָר זייט מען האָט די חברה אָבגעלויבט אין „הצפירה״ האָבען זיך אַ פּאָר מיטגליעדער בעליידיגט פֿאַר וואָס מען האָט זיי אויך נישט געלויבט אין דער קאָרעספּאָנדענץ. די בעליידיגטע שטערען דער חברה אין זייער אַרבייט, שוין עטליכע פֿרייטאָגען אַז מען האָט קיין אָרימע לייט ניט געטהיילט קיין געלר. אין נאָמען פֿון די אומגליקליכע אָרימע לייט בעט איך אָבדרוקען מיין קאָרעספּאָנדענץ: אפשר וועט דאָס העלפֿען אַז די ניצליכע חברה „לחם עניים״ זאָל אין גאַנצען ניט צופֿאַלען ווערען.

ה׳ מ. וויזענבערג פֿון וואַרשא: איך שיק אייך אַרשימה פֿון די מתנדבים וואָס האָבען געשענקט ספרים ביז היינט פֿאַר דעם יודישען שפּיטאַל אויף טשיסטאַ. און אַלס משגיח בעט איך אין אייער צייטונג „דער יוד״ אָבדרוקען די רשימה צוזאַמען מיט דעם בעסטען דאַנק פֿון פֿיעל אומגליקליכע קראַנקע. ה״ה לעווין עפּשטיין 74 ספרים, אַלאַפֿון 9, „אחיאָסף״ 7, בן אביגדור 56, א״ש פֿריעדבערג 8, רעד. „הצפירה״ 26, שפ״ר 9, א. בערמאַן 8, י. ל. פּרץ 35, י״ה זאַגאָראָדסקי 10, מ׳ ספּעקטאָר 15, מ. וועבער 5, ח׳ קאָטיק 7, פּ׳ ראָזען 12, אַ פֿינקעל 4, א״י שפּירא 2, ש. מונק 1, ס״ה 293 ספרים

די יודישע וועלט.

רוסלאַנד. **דאס יוביליאום פון אדעסער חברה צו אונטערשטיצען בעלי מלאכות און ארבייטער אין ארץ ישראל.** אין פעברואר 1900 וועט זיין דאס 10-טע יאהר זייט עס איז געגרינדעט געווארען די אדעסער חברה פון ישוב-ארץ-ישראל און די חברה האט בעשלאסען צו פייערען דעם טאג מיט גרויס פאראד. צו דעם צוועק האט די חברה געוועהלט אַ קאמיסיאן פון די מיטגליעדער פון קאמיטעט וועלכע וועט זיך בעשעפטיגען מיט איינריכטונג פון דעם יום טוב. די קאמיסיאן האט שוין פארגעלעגט פאר דעם קאמיטעט די פראגראמע פון יו״ט. דער אינהאלט פון דער פראגראמע איז פאלגענדער:

1) צו דרוקען א בוך וועלכעס זאל ענטהאלטען א איבערזיכט איבער די ענטוויקעלונג פון דער קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל און ריכטיגע ידיעות וועגען די קאלאניעס, זייער גייסטיגען און מאטעריעלען צושטאנד, און אויך א איבערזיכט איבער די מעשים פון דעם קאמיטעט אין לויף פון די 10 יאהר. אויסערדעם וועט דאס בוך ענטהאלטען די רעזולטאטען פון דער רעוויזיאן פון די קאלאניעס דורך ה׳ א. גינצבערג (אחד-העם) און אגראנאם א. זוסמאן. וועלכע זענען געפאהרען קיין ארץ ישראל אין שליחות פון קאמיטעט צו רעווידירען די מעשים פון ועד הפועל אין יפו און צו בעזעהען די קאלאניעס מען זאל וויסען וואס יעדערער פעהלט. דאס בוך וועלען בעקומען אלע מיטגליעדער פון דער חברה אומזיסט.

2) ארויסצוגעבען א ריכטיגע קארטע פון ארץ ישראל אין העברעאישער שפראך און צו שטעלען אויף איהר א ביליגען פרייז.

3) צו מאכען דעם טאג פון יובילעאום א באל און צו עפענען אין דעם טאג די אויסשטעלונג פון די פראדוקטען פון די קאלאניעס.

אין דעם לאקאל פון די האנדעלסאנגעשטעלטע פון יודישער אמונה אין ווארשא איז יעצט איינגעפיהרט געווארען א כשריה קיכע. דער צייטונג Dziennik dla wszystkich געפעלט נישט די מעשה. און איז חושד די חברה דאס זיי זענען גאר ציוניסטען.

דער הונגער אין בעסאראביען. טרויריגע ידיעות קומען אין די צייטונגען וועגען דער ארומקייט אין בעסאראביען צווישען פאלק בכלל און צווישען יודען בפרט. די בעלי-מלאכות האבען נישט קיין שום פערדיענסט און ליידען הונגער. הונדערטער פאמיליען אין די שטעדט אקערמאן טאטארבינאר, ביראַמצשאַ, טארוטינא און אנדערע ליידען די גרעסטע נויט. די זעמסטווא און אויך פריוואט מענשען האבען געעפענט ביליגע קיכען און טהעהייזער און געבען אויך ארבייט די נויטליידענדע, אבער זייער הילף איז צו ווענינ.

די רעדאקציאן פון „**וואסחאד**״ שיקט קיין בעסאראביע איהרען א מיטארבייטער אַ דאקטאר, ער זאלל דערגעהן ריכטיג אויף דעם אָרט ווי גרויס די נויט איז און זאל ווי ווייט מעגליך איז העלפען מיט געלד און רפואות. די רעדאקציאן פון „**וואסחאד**״ קלייבט אויך נדבות פאר די הונגעריגע און קראנקע אין בעסאראביען און האט ביז יעצט צוזאמענגענומען 655 רובעל.

די חברה צו פערברייטען בילדונג צווישען יודען. אין דער לעצטער זיצונג פון דער שול-קאמיסיאן ביי „דער געזעלשאפט צו פערברייטען בילדונג צווישען יודען אין רוסלאנד״ האט פּרוי פ. פ. **אנטאָקאָלסקאיאַ** פארגעלייענט א רעפעראט וועגען „**פראפעסיאנס-בילדונג פון פרויען אין דייטשלאנד**״, און האט בעקאנט געמאכט די קאמיסיאן מיט די טיפען פון די פראפעסיאנס-שולען אין די גרויסע שטעדט פון דייטשלאנד.

אין דער לעצטער צייט בעשעפטיגט זיך די קאמיסיאן מיט דורבזעהען דעם מאטעריאל וועגען עפענען נייע שולען, כדי צו מאכען א פערצייכניש פון די ערטער וואו די חברה דארף צוהעלפען איינריכטען שולען. בשעת דער ארבייט האט זיך ארויסגעוויזען אז פיעלע פון די פראווינציאלנע קארעספאנדענטען פון דער חברה ענטפערען זעהר נישט פינקטליך אויף די שאלות פון קאמיטעט איניגע גרינדער פון נייע שולען ווערען געשווינד קאלט צו דער זאך און ווען מען פרעגט זיי מיט וואס די שטאדט קען אליין בעהילפיג זיין דער שולע געבען זיי אזאלכע תשובות פון וועלכע מען קען נישט דערגעהן דעם אמת ווען מען דארף עפענען נייע געמיינדע שולען אדער בעקומען איין ערלויבעניש אויף תלמוד תורה׳ס וועלכע עקזיסטירען פון לאנג בעקומט די חברה ידיעות וועלכע בעוויזען דאס די גרינדער זענען נישט איינינ צווישען זיך. וועגען איינינע שולען וועלכע מען האט געזאלט עפענען האט מען גאר נישט בעקומען קיין נאכריכט.

דער „**וואסחאד**״ בעמערקט מיט רעכט, דאס עס איז א שאנדע פאר אונזער פאלק, וועלכער ווערט גערופען: עם הכם ונבון, דאס אין גאנץ רוסלאנד ווערט צוזאמענגענומען יעהרליך פאר דער חברה צו פערברייטען בילדונג נישט מעהר ווי 17,500 ר׳. מיר רעדען אזוי פיעל וועגען אונזער אחדות, זעלבסטגעפיהל און בילדונג פון אונזער פאלק, נאר מיר פערגעסען אבער עפיס **צו טהון**, און צו געבען אונזער קליינע נדבה פאר דער חברה צו פערברייטען בילדונג צווישען יודען.

די יודישע חברות. די „**ראססיא**״ איז מודיע, דאס נישט לאנג האט דאס מיניסטעריום דעם אינערען אויסגעארבעט א פראיעקט צו איבערענדערן די יודישע צדקה חברות און אבשאפען די חברה-קרישה. יעצט האט מען אבגעלעגט דעם פראיעקט ביז דער צייט ווען מען וועט דורכזעהען אלע געזעצען וועגען יודען. עס איז אויך דא א פראיעקט מען זאל אבשאפען דעם קאראבקאצשנעם אבצאהל, נאר אויך **דער** פראיעקט איז אבגעלייגט ביז מען וועט איינפיהרען די זעמסקע רעפארם אין די מערב-געגענדען, וואהום א טהייל פון די אבצאהלען געהט אויך אויף די אלגעמיינע שטאדט בעדערפענישען אין יענע געגענדען.

תלמוד תורה מיט א גערטנער שולע אין ראטניצא. אין ראטניצע נעבען דרוסגעניק וועט בקרוב געגרינדעט ווערען א תלמוד תורה מיט א גערטנער-שולע אויף א פלאץ פון 65 דעסיאטין וועלכער געהערט צו דער שטאדט. נעבען דער גערטנער-שולע וועט אויך געמאכט ווערען א מילך-פערמע, או ווייל ראטניצע איז נישט ווייט פון דרוסגעניק, וואוהין עס קומען זומערצייט טויזענדער קראנקע אויף קוראציע, על כן איז צו האפען, אז די פערמע וועט ברענגען א שענעם פערדינסט. דער פעטערבורגער צענטראל-קאמיטעט פון באראן הירש׳ס שטיפטונג האט צוגעזאגט איין שטיצע צום בויען פון דער גערטנער שולע און פערמע, און דערום איז צו האפען אז די זאך וועט בקרוב אויסגעפיהרט ווערען.

*

דייטשלאַנד. — **נישט יודישעס אויסזעהן.** אין דער „**פאָסס. צייטונג**״ איז געוועזן נישט לאַנג פאָלגענדע אַנאָנסע: אַ יודישער קויפמאַן ענדע 30, מיט אַ בעדייטענדער הכנסה אז. וו. וויל זיך בעקענגען צוועק׳ס הייראַט מיט אַ דאַמע נישט איבער 20 יאָהר, פערמעגען בערך 100,000 מאַרק, ליעבענס-ווירדיגער האַראַקטער, **נישט יודישעס אויסזעהען**, פיינע פאַמיליע״.

*

פראַנקרייך. — **אַ יודישע סטאַטיסטישע געזעלשאַפט.** אויף אַנרעגונג פון ה׳ **בערנאַד לאַזאַר** איז אין פאַריז געגרינדעט געוואָרען אַ יודישע סטאַטיסטישע חברה. דער ציעל פון דער חברה איז צו זאַמלען ריכטיגע סטאַטיסטישע ידיעות וועגען די עקאָנאָמישע און קולטורעלע לאַגע פון

די יודען אין אירופא און אמעריקא. די חברה וועט בעשטעלען קארעספאנדענטען אין אלע שטעדט ווי עס וואהנען יודען.

*

ציפערן. — **קאלאניזאציאן פון ציפערן.** אין דער יודישער קאלאניע **מארגא** אויף דער אינזעל **ציפערן** זענען געקומען 6 נייע קאלאניסטען, פון וועלכע 4 האבען געענדיגט די אגראנאמישע שולע אין **יפו.** די נייע קאלאניסטען האבען מיט זייער פלייס אויפגעמונטערט די אלטע קאלאניסטען, און אלע ארבייטען יעצט געשמאק. **דוד טריטש,** וועלכער האט אויפגעגעבען א פראיעקט צו שיקען אויף דער אינזעל קפריסין יודישע עמיגראנטען האט בעזוכט די אינזעל און גערעדט וועגען יודישע קאלאניזאציאן מיט די פארשטעהער פון דער ענגלישער רעגירונג, וועלכע זענען נוטה צו זיין פראיעקט. **טריטש** קלערט פריהער צו שיקען קיין ציפערן א טהייל פון די באריסלאווער בערגבוי-ארבייטער, און האפט צו קריגען פאר זיי בעשעפטיגונג ביי דער גרויסער ארבייט אנצוטרענקען די פעלדער, וועלכע די ענגלישע רעגיערונג הויבט יעצט אן.

*

ארץ ישראל. — **די קאלאניסטען און די חלוקה.** דעם **„המליץ"** איז מען מודיע דאס די קאלאניסטען פון דער גאליציאנער קאלאניע **„מחנים"**, וועלכע בעקומען זייער געהאלט יעדען חדש פון דער חברה **„אהבת ציון"** סטארען זיך יעצט דורך דעם אמרכל פון גאליציאנער כולל צו בעקומען חלוקה. זיי שרייבען בריעף צו זייערע בעקאנטע און קרובים אין גאליציען אז זיי זאלען זיך פאר זיי מיהען ביי דעם גביר, דעם אמרכל, ער זאל זיי הייסען געבען חלוקה. די קאלאניסטען האבען שוין געפועלט צו בעקומען חלוקה, חאטש דר. זאלץ, דער פרעזידענט פון „אהבת ציון", האט מיט זיי אויסגענומען נישט צו נעהמען קיין חלוקה.

די יודישע קאלאניעס אין ארץ ישראל. א וויכטיגער פאקט איז יעצט געשעהען אין דער יודישער קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל. דער **באראן עדמונד ראטהשילד** האט איבערגעגעבען אלע זיינע קאלאניעס אין **ארץ ישראל** צו דעם רשות פון דער חברה יודישע קאלאניזאציאן-געזעלשאפט (יק"א), וועלכע איז געגרינדעט פון באראן הירש, און פון היינט אן וועלען די קאלאניעס געפיהרט ווערען פון דער חברה און איהרע מענשען. די חברה יק"א וועט האבען א בעזונדער קאמיטעט צו פיהרען די ענינים פון די ארץ-ישראל-קאלאניעס, און דער באראן עדמונד ראטהשילד וועט זיין פרעזידענט פון דעם קאמיטעט ווי לאנג ער וועט לעבען. דער באראן עדמונד האט זיך מתחייב געווען דאס במשך פון 10 יאהר זאל ער אליין אויסהאלטען אלע נייטהיגע הוצאות.

לויט ווי מען דערצעהלט האבען פאלגענדע סבות געצוואונגען דעם באראן ראטשילד ארויסצוגעבען פון זיין רשות די קאלאניעס 1) ער האלט דאס אזא וויכטיגער ענין ווי די קאלאניעס דארף נישט זיין אבהענגיג פון **איין** מענשען נאר פון א חברה, וועלכע עקזיסטירט שטענדיג; אויסער דעם זאגט מען דאס דער באראן ראטהשילד איז שוואך אין געזונד, און דערום האט ער זיך בעשלאסען איבערצוגעבען די קאלאניעס אין אנדערע הענד. 2) ער רעכענט, דאס די קאלאניסטען ארבייטען ניט ווי געהעריג איז, ווייל זיי ווייסען דאס זיי האבען אויף וועמען זיך צו פערלאזען, און ווען זיי וועלען זעהען דאס ראטשילד איז נישט מעהר זייער טאטע וועלען זיי פלייסיגער ארבייטען. 3) דער באראן ראטשילד איז שוין מיעד געווארען צו טראגען די קאלאניעס און אויסצוהערען זייערע קלאגען אויף זיינע מענשען, און ער רעכענט, אפשר וועט דער חברה יק"א בעסער געראטען, צופריעדען צו שטעלען די קאלאניסטען.

די דייטשע קאלאניעס אין ארץ ישראל. דער **„יודישער פרעססע"** שרייבט מען פון ירושלים: די דייטשע חברה **„טעמפלער"** סטארען זיך שוין לאנג צו גרינדען איין **נייע פינפטע קאלאניע** אין ארץ ישראל, אבער די זאך געהט צו שווער, ווייל עס פעהלט געלד און מענשען. אין די 4 טעמפלער-קאלאניעס: **יפו, שרון, חיפה** און **רפאים** געפינען זיך אין גאנצען 1500 מענשען, פון וועלכע איין העלפט בעשטעהט פון בעלי-מלאכות און סוחרים און די אנדער העלפט פון אקערבויער. נאך א לאנגער שווערער צייט געהט יעצט די קאלאניסטען זעהר גוט, אויך האט זיך דער יונגער דור צוגעוועהנט צום קלימאט; דאגעגען זענען פריהער אין די ערשטע צעהנדליגער יאהרען געשטארבען אין די קאלאניעס שרעקליך פיעל קינדער. די טעמפלער האבען יעצט 603 העקטאר אקערלאנד, 231 העק. וויינגערטנער, 33 העקטאר גערטנער פון פאמעראנצען און איילבירטען. די גרעסטע הכנסה האבען זיי פין וויינגערטנער. דעם ווערט פון דער ערד שאצט מען אויף 4 מיליאן און דעם ווערט פון די געביידען — אויף $2^1/_2$ מיליאנען מארק. דאס פערמעגען פון יעדער פאמיליע טרעפט אן בערך 50,000 מארק. דערום שטעהען די דייטשע קאלאניעס אזוי גוט, לעבענדער אינווענטאר איז אין די קאלאניעס פארהאנען: 271 פערד, עזעל און מוילטהיערען, 493 שטיק רינדפיה, 275 חזרים, 89 ציעגען, 200 ביענשטאקען און פיעל עופות.

*

אמעריקא. — **די היסטאריע פון יודען אין אמעריקא.** אין **אמעריקא** האט מען יעצט פערעפענטליכט ידיעות וועגען די היסטאריע פון יודען אין **מיטעל- און דרום-אמעריקא** אין דער צייט פון דער שפאנישער רעגיערונג. בשעת קאלומבוס האט ענטדעקט אמעריקא האבען זיך דארט בעזעצט פיעל **מאראנען** (אנוסים), וועלכע האבען שטילערהייט געהאלטען די יודישע אמונה. נאר זיי האבען געהאט דעם זעלבען פסק ווי זייערע ברידער אין שפאניען. די הייליגע אינקוויזיציע האט זיך נישט געפוילט אריבערצושפרייזען דעם ים און איינצוריכטען איהר טריבונאל אויך אין דער נייער וועלט. במשך פון 300 יאהר האט זי געברענט און געבראטען די מאראנען. אין דעם זעלטענעם בוך (El libro Rojo) „דאס רויטע בוך" וועלכעס איז נישט לאנג געפונען געווארען אין **טעראס,** איז דא א צעטעל פון אלע קרבנות פון דער אינקוויזיציאן במשך פון 300 יאהר, און איהם זענען אויך בעשריבען די שרעקליכע פיינגונגען וועלכע האבען געליטען נישט נור גרויסע נאר אויך קינדער. די צאהל פון די מאראנען האט זיך דורך דעם שטארק פערקלענערט; פיעל פון זיי זענען ארויסגעפאהרען אין די פראנצויזישע, האלענדישע און ענגלישע קאלאניעס.

א מאנומענט דעם באראן הירש. אין צענטראל פארק אין **ניו-יארק** וועט ווערען געשטעלט א מאנומענט דעם **באראן הירש,** וועלכער וועט זיין א הערליך קונסטווערק. צו דעם קאמיטעט, וועלכער בעשעפטיגט זיך מיט בויען דעם מאנומענט, געהערען געוועז. גענעראל פאסטמייסטער **דזעמס,** געוועז. גובערנאטאר **מארטאן,** פראפ' **זעליגמאן** און אנדערע. צו דעם צוועק איז שוין געזאמעלט א גרויסע סומע געלד.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. — **נאך אמאל וועגען יקרות פון קוילען.** דער **ווארשויער גענעראל-גובערנאטאר** האט געהייסען מאכען א שטרענגע שלעדסטווא וועגען יקרות פון קוילען, דען עס האט זיך ארויסגעוויזען דאס דער יקרות איז געווארען נור דורך שפעקולאציעס פון קוילען-הענדלער. דער גענעראל גובערנאטאר האט אראבגעשיקט א דעלעגירטען אין די קוילענגרובען קיין דאמבראווע און אויך אויף דער קוילען-בערזע צו מאכען דארט א חקירה-ודרישה, און איינציגע מענשען אויף וועלכע עס איז געפאלען א חשד דאס זיי מאכען שפעקולאציעס מיט קוילען, האט מען גערופען צום סלעדאוואטעל.

ביי דעם פרייז פון 130 ביז 200 רובעל, וואס האט געקאסט א וואגאן קוילען אין לויף פון די מאנאטען דעצעמבער און יאנואר, האט געדארפט קאסטען א קארץ (אין א וואגאן איז דא 110 קארץ) 1,47 רוב' ביז 2.10 ר', צורעכענענדיג שוין דעם פערדיענסט פון די הענדלער, אין אמת'ן אבער האט מען געצאהלט אין דער צייט א קארץ קוילען 1,65 ר' ביז 3,60 ר'.

דעם 16-טען יאנואר האט מען אלע הורט-קוילענהענדלער פעררופען אין דער קאנצעלאריע פון פאמאשצניק גענעראל גובערנאטאר געהיימראטה **פאדגאראדניקאוו,** וועלכער האט זיי אין אנוועזענהייט פון אבער פאליצמייסטער מודיע געווען, אז דער גענעראלגובערנאטאר, מיט דער הסכמה פון מיניסטער דעם איננערען, האט בעשלאסען, דאס פון היינט אן טארען זיי נישט נעהמען פאר 1 קארץ קוילען מעהר ווי 1,15 רובעל, און ווער עס וועט נישט פאלגען **וועט ווערען תיכף פערשיקט קיין ארחאנגעלסקער גובערניע.** די קליינ-הענדלער פון קוילען וועלען אויך נישט טארען נעהמען קיין פיעל טייערערען פרייז, אויב נישט וועלען זיי שטרענג בעשטראפט ווערען.

וויכטיג פאר בוימעל-הענדלער. דער דעפארטאמענט פון האנדעל און מאנופאקטור איז מודיע די הענדלער פון בוימעל, דאס כדי די קונים זאלען קענען בעקומען ריינעם נישט קיין פאלסיפיצירטען פראדוקט, האט דאס פראנצויזישע מיניסטעריום פון ערדארבייט געמאכט אין **מארסעל** א לאבאראטאריום צו אנאליזירען בוימעל, און דאס לאבאראטאריום גיט ארויס בעשיינוגונגען וועגען דער ריינקייט פון בוימעל. די רוסישע קונים קענען דערום פארדערן אזא בעשייניגונג ווען זיי קויפען פראנצויזישען בוימעל. אויסערדעם האבען די קונים דאס רעכט צו בעקומען פון צאלאמט פראבען פון בוימעל אויף דעם אופן ווי מען בעקומט פראבען פין טהעע און טאבאק. זיי קענען אויך פערלאנגען, מען זאל דעם בוימעל אנגיסען אין פלעשליך אויף דעם צאלאמט אויף דער ארט ווי עס ווערען אנגעגאסען וויין און פארפומען.

פאלקס-פארלעזונגען. די קאמיסיאן ביי'ם מיניסטעריום פון פאלקסאויפקלערונג צו בעטראכטען די ענדערונגען אין דער פראגע וועגען פאלקספארלעזונגען האט פארגעלעגט א פראיעקט מען זאל וויטער ענדערען די ארדנונג פון ערלויבען ביכער און בראשירען צום פארלעזען פאר דעם פאלק, היינו מען זאל נישט ווארטען מיט דער ערלויבניש ביז מען וועט זיך ווענדען מיט א ביטע וועגען דעם, נאר די צענזור זאל מודיע זיין דעם מיניסטעריום וועגען יעדען בוך וועלכעס איז פאסענד צום פארלעזען פאר דעם פאלק.

קאנגרעס פון פארמאצעווטען אין מאסקווא. אין **מאסקווא** איז יעצט א **קאנגרעס פון פארמאצעווטען** (אפטעקארען). דר. **י. פרענקעל** שרייבט וועגען דעם אין **„קוריער ווארשאווסקי"**, דאס עס ליעגט א חוב אויף דעם קאנגרעס אבצושאפען

אין גאנצען דעם מאנאפאל פון די אפטעקען, דאס ארומע לייט זאלען קענען בעקומען די נייטהיגע רפואות פאר א ביליגען פרייז אין שפיטאל אפטעקען אדער אין א בעזונדערער אפטעק, און דאס אלע אפטעקען זאלען האלטען נור די וועניגע אמת ניצליכע רפואות, און דורך דעם איינשפארען א סך הוצאות אויף מענשען און איינריכטונג. דר. פ ר ע נ ק ע ל בעווייזט מיט פערשיעדענע ראיות, דאס דער גרעסטע טהייל פון די אפטעק-רפואות זענען שעדליך אדער איבעריג, דען אייניגע אין וועלכע מען איז געווען פריהער אייגעגלייבט, האט מען יעצט אבגעשאפט, אייניגע האט מען פערביטען אויף דייעט-מיטלען, און אנדערע, וועלכע האבען פון איין זייט א גוטע ווירקונג, ברענגען פון דער אנדערער זייט א שאדען; די רפואות ווייטער צום שטארקען, האט מען פערביטען אויף נאטירליכע מיטלען ווי עסען און טרינקען און גוטע לופט

דער קאנגרעס פון אפטעקארען האט זיך געעפענט דעם 30 טען דעצעמבער אין מאסקווער אוניווערזיטעט און מען וועט אויף איהם בעהאנדלען די פראגען 1) וועגען פערגרעסערען די צאהל פון פארמאצעווטען, וועלכע זענען צו וועניג אין רוסלאנד; 2) וועגען פערשטארקען די שפעציעלע און אלגעמיינע בילדונג פון די פארמאצעווטען 3) וועגען פערהיטען מען זאל נישט מאכען קיין רעצעפטו אין אנדערע ערטער ווי אין די אפטעקען, א. ז. וו.

פ א ב ר י ק א צ י א ן פ ו ן ז י י ג ע ר ס א י ן ו ו א ר ש א. די פאבריקאציאן פון זייגערס, אדער ריכטיגער געזאגט, דאס צוזאמענשטעלען פון זייגערס האט זיך שטארק פערגרעסערט אין ווארשא. ווארשא האט אין דער הינזיכט איבערגעטראפען מאסקווא. כמעט אלע פאבריקען האבען ביי זיך בעלי-מלאכות פון דער שווייץ, און אויך א טהייל פון די זייגערס געווערק ווערען בעשטעלט און געקויפט ביי די שווייצארער פויערן, וועלכע ארבייטען זיי אויס ווינטערצייט אין זייערע דערפער. די הילצערנע טהיילען און די קעסטלעך ווערען אויסגעארבייט אין ווארשא, אין 15 סטאליארסקע ווארשטאטען וועלכע פערנעהמען זיך אויסשליסליך דערמיט. דער הויפט-מארק פאר די זייגערס זענען די אינוועניגסטע רוסישע גובערניעס אין וועלכע עס ווערען ארויסגעפיהרט יעדען חדש וועניגסטענס פאר 50,000 רובעל.

*

פראנקרייך. — ע מ י ל ז א ל א. ע מ י ל ז א ל א האט בעקומען א שענע מתנה פון די אנטווערפענער זשורנאליסטען, נעמליך זיין אפענעם בריעף J'accuse (איך בעשולדיגע) און דעם פסק פון קאסאציאנס-טריבונאל וועגען דרייפוס'ס פראצעס, געדרוקט אויף האלענדיש פאפיער אין די האנד-פרעסען פון דער בעריהמטער דרוקעריי פון פלאנטין פון זעכצעהנטען יאהרהונדערט, וועלכע געפינט זיך אין שטאדט-מוזעאום, די עמודים זענען אילוסטרירט מיט שענע ארנאמענטען. דער איינבאנד איז אויך קונסטפאל געמאכט.

דער יריד.

די זון געהט ארויס פון איהר פוטערפאס. — הויך
געהט אויף אין דער לופט פון די קוימענס דער רויך.
דער טהוי גלענצט אין פעלד; די נאטור איז מקיים
די היילינע מצוה נטילת ידים;
די פויגעליך הויבען-אן שחרית; און וועהט:
אט וואו נור א וועלדיל — א באר-שול איז גרייט;
עס שאקעלט זיך דאוונענדיג דארט יעדעס בלעטיל...
נאר וואס אבער טהוט זיך ביי אונז דאס אין שטעדטיל?
אין שולהויף, אין פאליש א מארק, א יריד,
עס ברומט און עס הודיעט, ס'קאכט און עס זידט....
עס מעקען די ציעגען, עס קוואקטשען די הינער....
מע קלייבט א ראבינער!....

אט איז די אופראווע. — עס קלייבען זיך שוין,
די שטאדט-בעלי-בתים, די גרויסע פארשוין;
פערסאפעט, פערשוויצט, ניט צו האפען דעם אטעם,
פלידהט, ארבייט און פלאקערט די חברה חטים....
ביי'ם אלטען ראבינער שטעהט אפען אין זאל
ביער צוויי גאנצע פעסליך און בראנפען א קוואל.
ביי'ם נייעם איז שטיל, ס'האט א שענערען פנים:
נישטא דארט קיין משקה — ער גיט מזומנים....
געקאנטשעט די וויבארעס — און טאקי באלד
ווי פויגעליך פליהען דאנאסליך, א גוואלט...
עס דרעהט זיך די וועלט, ווי דאס שפינדעל ביי'ם שפינער....
מע קלייבט א ראבינער!!!...

ש. פרוג.

נייע ביכער.

ר' מאיר פון ראטהענבורג פון ד. פ. זיסקאנד (ארויסגעגעבען אין רוסישען פון המהב"י אין פעטערבורג) פרייז 10 קאפ.

אויף 45 זייטען מיט גרויסע אותיות (מסתמא צו ליעב דעם האלבגעבילדעטען לעזער, וואס לייענט שוואך רוסיש) דערצעהלט אונז הערר זיסקאנד דעם אונגליק, וואס האט געטראפען ר' מאיר'ן דעם רבי פון רא"ש. נראף האהענבורג האט זיך געוואלט בענוטצען מיט דעם גרויסען שם, וואס ר' מאיר האט געהאט ביי די דאמאליגע יודען און האט בעפוילען ר' מאיר'ן אין א געוויסע צייט צו צושטעלען 40 טויזענד מארק אין גאלד. און אלס ר' מאיר איז שטילערהייט אוועק פון ראטהענבורג, כדי ארויפצוציהען דעם כעס פון גראפען אויף זיך אליין און דערמיט אויסצולייזען זיינע ברידער פון א צרה, האט מען איהם אונטערוועגס געפאנגען גענומען און אריינגעזעצט אין א פעסטונג. 7 יאהר איז ער דארט געזעסען. די פירסטען האבען אלין געהאפט, אז די יודען וועלען אזא גרויסען מענשען אויסקויפען פון דער תפיסה פאר א סך געלד. ר' מאיר אבער האט דאס ניט צוגעלאזען. ער האט ניט געוואלט, אז זיינע ברידער זאלען פעראָרעמט ווערען צוליעב איהם. און ערשט 7 יאהר נאך זיין טויט האט מען אויסגעקויפט דעם טויטען קערפער.—

געשריעבען איז דאס ביכעל ווי א מין ערצעהלונג. די ערצעהלונג איז אבער ארויסגעקומען זעהר וואסערדיג און אן א שום טעם. הערר זיסקאנד האט זיך ניט איינגעגעבען צו מאלען א בילד פון ר' מאיר פון ראטהענבורג, די שפראך איז פאר א געבילדעטען לעזער פראסט נודנע צו לייענען. ה. ז. מאכט דעם פעהלער פון אסך אנדערע, וואס מיינען, אז פאר'ן פאלק דארף מען שרייבען, ווי פאר'ן המון (פעבעל), דאס הייסט מיט דעם לשון פון שמר'ן און קאמפאניע. דאס איז א גרויסער מאוס'ר טעות!

*

דזשארזש עליאט און איהר ראמאן, דניאל דעראנדא.

אזוי הייסט דאס קליינע ווערק, וועלכעס ה. ס. ס-סקי האט ארויסגעגעבען אין יעקאטערינאסלאוו. ד. עליאט איז געווען א בעריהמטע ענגלישע שרייבערין, זי האט אין איהר לעבען פערפאסט אסך גוטע ביכער, דאך דאס בעסטע בוך איהרס, איז דער ראמאן "דניאל דעראנדא". זי איז שוין געוועזען ניט יונג, בשעת זי האט איהם געשריעבען, פון דעסטוועגען ליעגט אין ראמאן א געוואלטיגע קראפט, די געטליכע קראפט מענשליכע הערצער צו ריהרען און דעם מח נייע געדאנקען צו געבען. אין ענגלאנד האט דאמאלס דאס בוך געמאכט א גרויסען איינדרוק, צעהנדליגער ווערק האט מען וועגען דעם ראמאן געשריעבען, צעהנדליגער דרשות האט מען וועגען איהם געהאלטען.

ה. ס-סקי האט זיך ניט אונטערנומען אויסצושעפען אלע פערלען פון "דניאל דעראנדא", ער האט זיך נור בעגעניגט צו ריידען וועגען דזשארזש עליאט'ס נביאות איבער די צוקונפט פון יודישען פאלק.—

אין קורצע ווערטער דערצעדלט ער אונז די געשיכטע פון דער בעגעגעניש צווישען דעראנדא און דעם וואונדערבארען יודען מרדכי, דעם קראנקען פילאזאפען, וועלכער חלומ'ט זיין גאנצען לעבען א גאלדענעם חלום פון דער יודישער צוקונפט אין דעם לאנד פון די אבות. אין די געשפרעכען צווישען מרדכי און ד. דעראנדא, וועלכער האט געקוקט אויף דאס יודישע פאלק מיט די אויגען פון א געבארענעם קריסטען, שפיעגעלט זיך אב אונזער גאנצער היינטיגער ציוניסטישער אידעאל כמעט אין אלע פונקטען. און דער לעזער שטעהט ווי פאר א וואונדער, בשעת ער זעהט א ענגלישע פרוי, וועלכע האט מיט 30 יאהר צוריק געפיהלט און געטראכט ווי דער בעסטער ציוניסט היינט.

דאדורך האט ס. ס—קי בעקאנט געמאכט דעם לעזער מיט א גרויסארטיגען ווערק און ערוועקט אין איהם דעם חשק גענויער צו שטודירען דעם בעריהמטען ראמאן. ה. ס סקי בעקלאגט זיך אויף די שלעכטע רוסישע איבערזעטצונגען פון דניאל דעראנדא. אין העברעאישען איז דער ראמאן ארויסגעגעבען געווארען פון דער הב"ה „אחיאסף" אין ווארשוי, אין ד. פרישמאנ'ס איבערזעטצונג. בעל מחשבות.

צער בעלי חיים.

(סקיצע).

אין א ווינטער טאג ארום טבת צייט, איז מיר אויסגעקומען צו פאהרען פון ק., א גובערנסקי שטאדט, אין א ליטווישע קליינשטעדטיל N.

צוויי מאל אין דער וואך קומען צו פאהרען יודישע בעלי־עגלות פון N. מיט עופות, אייער און נאך אזעלכע סחורות, וועלכע ווערען פערקויפט אין „שטאדט".

צוריק פיהרען דיזעלבע בעלי־עגלות פאר די קרעמער פון N. זאלץ, הערינג, קעראסין און נאך אנדערע סחורות וואס ווערען געקויפט אין ק.

איך ווינש קיין שונא ניט צו פאהרען אין א פראסט אויף דעם וועג פון ק. ביז N. מיט יודישע פוהרען, וועלכע זענען געוועהנליך אנגעלאדען אזוי שווער מיט משא, אז די פערדליך שלעפען קוים זייערע פיס.

מיר האט זיך זעהר ניט געוואלט פאהרען אין אזא טאג: אויפ'ן גאס איז א פראסט, דער וועג, זאגט מען, איז זעהר שלעכט, און דא קומט אויס צו פאהרען נאך ביי נאכט און שלעפען זיך פינף שעה א מייל.

נאר איך האב אבער געמוזט פאהרען היינט, ווייל מארגען ביי טאג האב איך געדארפט זיין ביי'ם פריסטאוו פון שטעדטיל.

איך בין אוועק אויף דער „אכסניה", וואהין עס פערפאהרען די בעלי־עגלות פון די ארומיגע שטעדטליך, צו דינגען א פוהר קיין N.

דארטען אויף דער אכסניה האט מען מיר געזאגט, אז אלע פוהרמאנעס זענען שוין אוועקגעפאהרען, נאר אויף מיין גליק האט זיך איינער פערשפעטיגט אין שטאדט און איך וועל דערווייל האבען א פוהר.

אויף דעם דאזיגען בעל־עגלה ווארט נאך א יוד, א אלטער מאן, וועלכער זיצט איינגעדרעהט אין א אלטען פעלץ און דרעמילט צו.

ווען איך האב זיך אנידערגעזעצט נעבען איהם האט ער זיך אויפגעהאפט און האט זיך ארומגעקוקט, ווי ער וואלט עמיצען זוכען.

— וואס זוימט ער זיך אזוי לאנג, בערקע, עס איז שוין נאכט אין דרויסען און ער איז נאך ניטא — האט דער אלטער מיט אונגעדולד געזאגט, ווי רעדענדיג צו זיך אליין.

— איהר פאהרט אויך מיט בערקע'ן קיין N.? — האט ער מיך געפרעגט.

— יא, אזוי רעכען איך; נאר זאגט מיר, ליעבער ר' יוד, האט חאטש בערקע עפיס א גוטע פוהר? — האב איך געפרעגט.

— וואס קען שוין זיין פאר א גוטס, אז אין א שליט־וועגס פאהרט מען מיט רעדער און דערצו נאך מיט א היבש ביסעל משא אויפ'ן וואגען; און נאך אלעמען איז דאס פערדיל א שטיקעל פגירה.... — האט דער אלטער מיט א ביטערען שמייכעל געזאגט.

— פונדעסטוועגען — האט דער אלטער ווייטער גערעדט — איז מיט בערקע'ן ניט שלעכט צו פאהרען, בעסער ווי מיט אנדערע. איך האב שטענדיג ליעב מיט איהם צו פאהרען. ער האט א מויל ווי בלעם, און ס'איז א פערגניגען צו הערען ווי ער דערצעהלט אויך עפיס...

די טיהר האט זיך געעפענט און אין שטוב איז אריין נאך ניט קיין אלטער יוד, אין א שארען פלאשטש, פערגארטעלט מיט א רימען, אין וועלכען עס האט געשטעקט א בייטש — דער שילד פון א פוהרמאן.

— אט איז ער אליין! — האט מיין אלטער אויסגעשריגען — מע וואלט דערמאנען משיח'ן וואלט ער אויך געקומען. מיר האבען נאר וואס גערעדט וועגען דיר. דער יוד וואס זיצט נעבען מיר וויל אויך פאהרען קיין N. — האט ער געזאגט צום פוהרמאן.

בערקע האט אויף מיר א קוק געטהון גלייכגילטיג און האט גאר ניט געענטפערט. ווי עס ווייזט אויס, איז ער געווען עפיס זעהר אומעטיג.

— וואס ביזטו מיר עפיס היינט אזוי פערלמק'ט? — האט דער אלטער א פרעג געטהון.

— איך איז גרינג צו רעדען — האט בערקע ווי מיט פערדרוס געענטפערט — עפיס א קליינגקייט ביי נאכט מיט משא דורכצופאהרען „דעם בארג" אין אזעלכע גליטשען... און דא בין איך איינער אליין, אלע זענען שוין אוועקגעפאהרען...

דער אלטער האט געשוויגען: ער האט, ווי עס שיינט, פערשטאנען וואס איז „דער בארג". איך בין נאך דאס ערשטע מאל געפאהרען אויף יענעם וועג, און דעריבער האב איך נור פון בערקע'ס אומעטיגקייט און פון אלטענס שווייגען זיך פארגעשטעלט, אז דא מוז זיין א גוט שטיקיל וועג. —

ווען מיר זענען ארויסגעפאהרען פון שטאדט איז שוין געווען גוט פינסטער אין דרויסען. דער פראסט איז געווארען שוואכער, נאר דערפאר האט געבלאזען א שטארקער ווינט און האט געטראגען אין דער לופט דעם שניי, וועלכער איז אין דער פריה אנגעפאלען ניט ווייניג.

אויפ'ן וואגען איז געלעגען ניט ווייניג משא. אויבען אן, אין פאר־ליקעשאק, זענען געלעגען דריי זעקליך זאלץ מיט עטליכע היטלען צוקער איינגעדעקט מיט שטרוי. אויף דעם שטרוי זענען מיר געזעסען, איך מיט מיין אלטען.

דער אנדערער האלבער וואגען איז געווען פערנומען מיט א פעסיל קעראסין. פאר בערקע'ן איז קיין ארט ניט געווען און ער איז געגאנגען צו פיס נעבען וואגען, האלטענדיג די לייצעס אין האנד.

מיר זענען אבגעפאהרען עטליכע ווי‍ארסט, בערקע האט צו געבונדען די לייצעס צום וואגען, צוגעטריבען דאס פערד מיט'ן בייטש, און גענומען דאווענען מעריב. דער אלטער האט אויך געשאקעלט מיט די ליפען.

נאך מעריב האט דער אלטער פערפיהרט א שמועס מיט בערקע'ן וועגען זייערע ביידענס בעקאנטע. איך בין געזעסען פערטראכט, זייערע רייד האבען מיך ווייניג אינטערעסירט.

— באלד וועלען מיר מוזען אראבגעהן פון וואגען — האט דער אלטער געזאגט, אומקעהרענדיג דאס פנים צו מיר — נאך א ווײלע הויבט זיך אן „דער בארג".

אין א צעהן מינוט ארום האט בערקע אפגעשטעלט דאס פערדיל. מיר זענען אראבגעקראכען פון וואגען.

— קומט, איך וועל אייך פיהרען — האט דער אלטער געזאגט, נעמענדיג מיך פאר'ן האנד — איך בין שוין קלאר דעם וועג, ניט איין מאל האב איך דא שפאצירט אין אזעלכע נעכט.

עס איז געווען זעהר גליטשיק אונטער'ן שניי, און איך בין יעדע מינוט שיער ניט געפאלען, נאר דער אלטער האט מיך געהאלטען פעסט. מיט די לעצטע כחות האב איך זיך ארויפגעקראבקעט אופ'ן בארג און זיך אראבגעלאזט בארג אראב מיט שרעק ניט געשעדיגט צו ווערען ביי אזא וועג. עס איז געווען שווער צו זעהן, ווי דער פוהרמאן האט מיט מאטערניש געשטופט דעם וואגען און געמונטערט דאס פערדיל וואס האט זיך קוים געשלעפט. מיר זענען געגאנגען פאראויס.

און אין א האלבע שעה ארום זענען מיר שוין געווען אויפ'ן „גאשטשינעץ" (א גלייכער וועג). איך האב אפגעווישט דעם שווייס פון געזיכט, און זיך געשטעלט אפרוהען.

— ווי בערקע וועט ארויפפיהרען דעם וואגען מיט משא אויפ'ן בארג און אראבפיהרען, ווייס איך ניט — האב איך געזאגט צום אלטען.

— דאס איז איהם דאס ערשטע מאל? ער איז שוין געוואוהנט צו אזעלכע זאכען — האט דער אלטער רוהיג געענטפערט.

מיר האבען ווייטער גענומען געהן, יעדע ווײלע זיך ארומקוקענדיג הינטער זיך, אפשר זעהט זיך בערקע מיט דער פוהר. עס האט נאך גערדויערט א היבשע ווײלע. אס ענדע האבען מיר פון ווייטען דערזעהן די פוהר שוין נאכ'ן בארג. באלד האבען מיר זיך אויסגעגלייכט מיט בערקע'ן.

— נו, אַ דאַנק דיר גאָט! — האָט דער פֿוהרמאַן מיט שִׂמְחָה אויסגעשריגען — אַריבערגעקומען ניט שלעכט. דער וואָס זיצט אין הימעל פֿערלאָזט ניט. ער האָט געזעהן מיין צַעַר, אַז ס'איז ניטאָ ווער זאָל מיר העלפֿען, איז דעריבער אַלעס געגאַנגען כְּשׁוּרָה.

— איצט קענט איהר זיך זעצען אויפֿ'ן וואָגען — האָט בערקע צו אונז געזאָגט — איך וועל זיך אויך אַביסעל צוזעצען.

מיר האָבען זיך געזעצט אויף אונזערע ערטער, און בערקע האָט זיך געזעצט אויפֿ'ן ברעג פֿון וואָגען, האַלטענדיג די פֿיס אַראָבגעלאָזט אין דער לופֿט.

(ענדע קומט). מ. לאַזאַרעוו.

די פֿאַמיליענפּאַפּירען.

זכרונות פֿון דוד המלך'ס פֿאַמיליע.

פֿון א. ש. פרידבערג.

(פֿאָרטזעצונג)

— און ווי אַזוי האָט איהר אייך אַזוי ווייט פֿערשלאָגען, אַזש אין מאַלאַבאַר?

— דאָס וועל איך אייך דערצעהלען: געוויס ווייסט איהר, אַז שַׁלְמַנְאֶסֶר דער קעניג פֿון אַשּׁוּר האָט אונזערע עלטערען אַוועקגעפֿיהרט און בעזעצט אין האַבאַר ביים טייך גוֹזָן אין דעם ווייטען לאַנד פֿון מָדַי. דאָרט האָבען זיי פֿיעל געליטען פֿון די בערג־פֿעלקער, וועלכע פֿלעגען זיי איבערפֿאַלען און רויבען און מאָרדען, ווי זייער ווילדער שטייגער איז. אַז אָבער דער נאָכהעריגער קעניג סַנְחֵרִב האָט די גרויסע מַפָּלָה געהאַט ביי ירושלים און איז פֿון זיינע אייגענע זיהן ערמאָרדעט געוואָרען, און זיי אַליין זענען ענטלאָפֿען, זענען געוועזען אין לאַנד אַשּׁוּר גרויסע אונאָרדענונגען. די אַסירער זענען געוועזען אַזוי ווייט פֿערוויקעלט אין אייגענע צָרוֹת, אַז זיי האָבען פֿערגעסען אָן אונזערע געפֿאַנגענע איזראַעליטען. אונזערע עלטערן האָבען בעשלאָסען פֿון דאָרט אויסצוּוואַנדערען, אָבער צוריקגעהען קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל האָבען זיי דעם מוטה ניט געהאַט, וויסענדיג אַז דאָרט האָבען זיך אַנדערע פֿעלקער בעזעצט. זיי האָבען דעריבער אויסגעוואַנדערט אין פֿערשידענע מְדִינוֹת פֿון אינדיען, און מאַנכע האָבען זיך פֿערשלאָגען ביז אַהער — דאָס זענען געוועזען אונזערע עלטערן, און אַזוי זיצען מיר שוין דאָ כִּמְעַט דרייהונדערט יאָהר, ווייט פֿון טומעל פֿון דער וועלט, פֿון אַלע פֿעלקער מיט זייערע שטענדיגע מִלְחָמוֹת. דאָ לעבען מיר זיך רוהיג און צופֿרידען און ווערען פֿון קיין אוּמָה ניט געשטערט.

— דאָס לאַנד איז ווירקליך גוט און שען, אַ אֱמֶת'ער גַן־עֵדֶן! — זאָג איך איהם ביישטימענד.

— דאָס איז איצט אַזוי — ענטפֿערט דער מאַן מיט אַ שמייכעל — פֿריהער איז עס גאַנץ אַנדערש געוועזען. בִּשְׁעַת אונזערע עלטערן זענען אַהער אָנגעקומען, איז געוועזען דאָס לאַנד פֿול מיט וואַלד און ווילד, אָהן וועגען און שטעגען. די וועלדער זענען געוועזען פֿול מיט ווילדע חַיוֹת און ווילדע מענשען, וואָס זענען נאָך ערגער ווי די ווילדע חַיוֹת. אונזערע עלטערן האָבען זעהר פֿיעל צָרוֹת געליטען פֿון די ווילדע מענשען, ביז זיי האָבען די פֿיעל וועלדער אויסגעהאַקט און אין די איבריגע האָבען זיי אויסגעפּלאַנטעוועט וועגען און שטעגען, אום צו ערלייכטערען דעם דורכגאַנג. די חַיוֹת־רָעוֹת האָבען זיי טהיילס אויסגעטילגט, טהיילס פֿעריאָגט, אָבער וועגען די ווילדע מענשען זענען די מיינונגען געוועזען פֿערשידען. דער כֹּהֵן וועלכען אונזערע עלטערן האָבען מיטגענומען — ווייל אין גָלוּת זענען זיי פֿרום געוואָרען און זיך בעקעהרט צו אונזער איין און איינציגען גאָט — איז געוועזען אַ גרויסער פֿאַנאַטיקער; ער האָט געהייסען מען זאָל די ווילדע מענשען גאַנץ אויסטילגען, ווי אונזערע פֿאָרעלטערן האָבען זיך בעגאַנגען מיט די כְּנַעֲנִים קומענדיג קיין אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. איין אַנדערער האָט געראָטען מען זאָל זיי איינגעהמען און מאַכען צו קנעכט ווי יְהוֹשֻׁעַ האָט געטהון מיט די גִבְעוֹנִים. דאָ איז אויפֿגעטרעטען איין אַלטער געעהרטער אַנגעזעהנער מאַן, און געזאָגט: איך ראָטה אייך ניט צו ביידעס, ניט צו אויסטילגען און ניט צו מאַכען זיי פֿאַר אייביגע קנעכט — ווייל זיי זענען גאָטס בעשעפֿעניסען גלייך ווי מיר, זיי טראָגען אויך גאָטס געשטאַלט אויף זיך ווי מיר אַלע, און ווען זיי זענען געביך פֿערנאַכלעסיגט און פֿערווילדעט, איז נאָך מעהר אונזער שולדיגקייט זיי גיטיג צו בעהאַנדלען און פֿון זיי צו מאַכען אָרענטליכע מענשען, דאָס וועט גאָט פֿיעל בעסער געפֿעלען, ווען מיר ווילען אַזוי טהון, און זיי ביסליכווייז נעהנטער צוברענגען צו איהם. מיר ווילען זיי מיט גוטען אַרויפֿברענגען אויף דעם ריכטיגען וועג, מיר ווילען זיי ערקלערען, אַז עס איז פֿערנינפֿטיגער צו דיענען צו גאָט אין הימעל אַלס צו אַפֿען (מאַלפּעס) אין וואַלד; בעסער צו וואוהנען אין אַ געריימען הויז אַלס אויף די צווייגען פֿון די ביימער, און בעסער צו עסען געבאַקענעס ברויט אַלס וואָרצלען און קרייטער, ווי זיי טהוען. דאָס אַלעס וועט זיך זיי לאָזען ערקלערען, ווען מיר ווילען זיי בעהאַנדלען מיט ליעבע און מיטלייד. ווען מיר ווילען אָבער פֿיהרען מיט תְּקִיפוֹת, דאַן האָבען מיר זיי פֿאַר אייביגע פֿיינד, וועלכע ווילען אָפֿען פֿערמיידען זיך צו בעגעגענען מיט אונז און וועלכע ווילען ניט אויפֿהערען אונז צו איבערפֿאַלען און צו שאַדען ביי יעדער מעגליכקייט. אָבער ווען מיר ווילען עס מאַכען רוהיג און געלאַסען, און זיי נור מיט גוטען בעהאַנדלען, דאַן ווילען זיי אונז זיין טרייע ערגעבענע פֿריינד און ווערען אונז ביי יעדער געלעגענהייט ניצען.

דעם אַלטענס רייד זענען אַלעמען געפֿעלען געוואָרען. דאָ זאָגט דער כֹּהֵן: אויב איהר ווילט מיט זיי לעבען אין פֿריעדען איז מיר רעכט; אָבער דאַן מוזט איהר עס טהון מיט דעם תְּנַאי וואָס איך וועל אייך שטעלען: זיי מוזען זיך אַלע מְגַיֵּיר זיין און ווערען איזראַעליטען גלייך מיט אונז.

— ניין! ענטפֿערט דער אַלטער — צוערשט ווילען מיר זיי מאַכען פֿאַר מענשען און דאַן ווילען מיר זעהן, אויב עס לוינט זיי גאָר צו מאַכען פֿאַר איזראַעליטען. ווען מיר ווילען זיי בעהאַנדלען מיט פֿריינדליכקייט און ליעבע, וועט זייער הערץ ווערען געלייטערט און זיי ווילען ממילא ווערען אונז גלייך זיין. גאָט האָט אַבְרָהָם־אָבִינוּ צוערשט געשענקט זיין גנאָדע, און ערשט פֿיעל שפּעטער איהם אין זיין בינדניס אויפֿגענומען.

דאָס הערענדיג, איז דער כֹּהֵן זעהר בייז געוואָרען. ער האָט דעם אַלטען שטאַרק אויסגעזידעלט און דעם גאַנצען עוֹלָם האָט ער מַתְרֶה געווען, אַז אויב זיי ווילען מַסְכִּים זיין צו דעם רָשָׁע, אַזוי וועט ער פֿון זיי אָפּטרעטען, און זיי ווילען בלייבען אָהן אַ כֹּהֵן, אָהן אַ מִזְבֵּחַ און אָהן קָרְבָּנוֹת, זיי ווילען אפילו ניט האָבען ווער עס זאָל רויכערן קרייטיכער פֿאַר גאָט, וואָס האָט אַזוי ליעב די פֿאַרע פֿון קָרְבָּנוֹת און דעם רֵיחַ פֿון ווייהרויך. דער גאַנצער עוֹלָם האָט אָבער געהאַלטען מיט דעם גוטהערציגען אַלטען. זיי האָבען דעם כֹּהֵן געווינשט אַ גליקליכע רייזע, און קיינער האָט נאָך איהם ניט געבענקט. מיט די ווילדע מענשען האָבען זיי אָנגעפֿאַנגען גוט צו לעבען, מיט מַתָּנוֹת און מיט גוטע רייד האָבען זיי געוואונען זייערע הערצער. ביסליכווייז האָבען זיי אָפּגעלייגט זייער ווילדהייט און פֿון אונזערע עלטערן געלערענט זיך צו קליידען און צו אַרבייטען און זיי האָבען נאָך געהאָלפֿען זייערע גוטע שְׁכֵנִים אין אַלע זייערע אַרבייטען. און גאָט האָט אונזערע עלטערן בעגליקט. אים פֿערלויף פֿון צעהן יאָהר איז דאָס ווילדע לאַנד געוואָרען איין אֱמֶת'ר גַן־עֵדֶן. און איידער עס זענען פֿופֿציג יאָהר פֿאַריבער, האָבען זיך די ווילדע גאַנץ פֿעראייניגט מיט אונזערע עלטערן און זענען אין זייער נאַציאָן אַלס „בענע איזראַעל" (בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל) אויפֿגענומען געוואָרען *).

הערענדיג די געשיכטע איז מיין הערץ פֿול געוואָרען מיט פֿרייד. איך וויל מיך נאָך עפּיס פֿרעגען, אינדעם קומט רבקה צוריק און זאָגט: „דאָס אָבענד־עסען איז פֿערטיג!"

— געהען מיר אַלזאָ הערונטער — זאָגט דער פֿאָטער צו מיר — און ווען איהר וועט אייך ערפֿרישען און זעטיגען ווילען מיר ווייטער שמועסען, ווייל איך ווינש זעהר צו וויסען וואָס האָט זיך פּאַסירט מיט אונזערע יודישע ברידער אין היילינען לאַנד.

---

*) עס איז בעקאַנט, אַז די „בענע איזראַעל" געפֿינען זיך עד היום אין קאָכין-חינא, וועלכעס געהערט איצט צו פֿראַנקרייך. פֿון זיי זענען דאָרט די בעסטע זאָלדאַטען אין פֿראַנצויזישען גאַרניזאָן.

מיר שטייגען אראב פון דאך און קומען אין איין צימער, וועלכעס איז זעהר ליעבליך ניט דורך טייערע מעבעל, אבער דורך ריינקייט און שענער אָרדנונג. דאס עסען איז געוועזן זעהר געשמאק, די כלים זענען געוועזן ניט קיין קאסטבארע, אבער זיי האבען געשפּיגעלט פון זויבערקייט. די גאנצע פאמיליע האט זיך געזעצט ארום מיך און מיר אין די אויגען געקוקט, זיך געפרייט אויף יעדען ביסען וואס איך האב גענומען, געקוואָלען פון מיין אפּעטיט צו זייערע מאכלים, וועלכע האבען מיר ווירקליך זעהר גוט געשמעקט. נאך דעם עסען זאגט צו מיר דער בעל־הבית: איצט מיין ליעבער אורח, וועט איהר דערצעהלען די געשיכטע פון אונזערע יודיישע ברידער אין היילינגען לאנד. איך וועל ניט קענען איינשלאפען כל־זמן איך וועל ניט וויסען זייער גאנצע געשיכטע.

דא האב איך איהם אלעס ערצעהלט. די בעלאגערונג פון ירושלים צוערשט דורך סנחריב מלך אשור, וועלכער האט געהאט די גרויסע מפּלה, נאכהער דורך נבוכדנצר מלך בבל, וועלכער האט א תל געמאכט פון ירושלים מיט'ן בית־המקדש און די יודען אוועקגעפיהרט אין גלות. דאן האב איך איהם ערצעהלט פון דער אויסלעזונג דורך כורש מלך פרס, און פון דער ווידער־אויפבויאונג פון אונזער היילינגען לאנד ביז צו דעם שקאנדאל פון די צוויי ברידערליכע כהנים אין היילינגען טעמפעל, וואו איינער האט דער'הרג'עט דעם אנדערען, און פון דער שווערער קאָנטריבוציע, וועלכע איז צוליעב דעם אויפגעלעגט געווארען אויף אונזער פאלק.

— סטייטש? — פרעגט דער בעל־הבית פערוואונדערט — ביי אייך האבען נאך די כהנים א דעה אין דער אמונה? אלע היילינגע נביאים האבען דאך שטענדיג אקעגען זיי געשטריטען! זעהט איהר, אין דעם זענען מיר שוין קליגער געוועזן. אין דער ערשטער צייט האבען מיר פאר אונזערע היילינגע רעליגיאָן וועניג געקענט טהון, דען אלע זענען געוועזן שרעקליך פארהארעוועט מיט וועלדער האקען, וועגען דורכגראבען, היי־זער בויען און די ערד בעארבייטען אום דאס לעבען צו ערהאלטען. נאכ־הער אז מען האט זיך שוין עטוואס איינגעאָרדנעט, האט מען זיך געסטאר'עט צו אָרדנען דאס געמיינדע־לעבען לויט די געזעצע פון אונזער געטליכען לעהרער משה רבנו עליו השלום. דאן ערשט האט מען אנגעפאנגען צו זארגען פאר די אמונה, אום אלס פרומע איזראעלי־טען צו דיענען גאט ווי געהעריג איז. נון האבען איינינע געוואלט שיקען א געזאנדשאפט נאך דעם לאנד יהודה, אום פון דארט כהנים מיט צו ברענגען. אבער יענער אלטער חכם וועלכער האט אונזער ערשטען כהן אבגעשאפט, האט אונז די אויגען געעפענט מיט זיין ריכטיגער ערקלערונג. „ליעבע ברידער — זאגט ער — מיר בעדארפען קיין כהנים. גאט האט אונז דאך געזאגט: „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" דאס הייסט: איהר וועט זיין פאר מיר איינע רעגירונג פון כהנים אלס היילינגעס פאלק". מיר אלע קענען אלזא כהנים זיין, מיר ברויכען קיינע האדאטאי'עס ביי אונזער ליעבען גאט, אונזערע פערמיטלער וועלען נור זיין אונזערע גוטע מעשים, וועלכע וועלען גאט אם בעסטען געפעלען, דען אזוי האבען אונז די נביאים געלערנט און אזוי לאזט זיך עס מיט'ן שכל פערשטעהן. ליעבע ברידער! גאט האט אונז נסים געטהון און אונז די פרייהייט געשענקט. ווילען מיר אלזא בלייבען פריי! צו וואס זאלען מיר זיך נייע הערען אליין שאפען וועלכע קענען אונז מעהר שאדען אלס ניצען. די הערשאפט פון פריעסטער איז די ערגסטע פון דער וועלט. א געוועהנליכען הערשער קען מען צופרידען שטעלען, דען ער איז א מענש און בעהאנדעלט דאהער מענשליך; די פריעסטער אבער שטעלען זיך העכער ווי מענשען, האל־טען זיך פאר גאטס גבאים, און זייער פאנאטיזם ברענט ווי א העליש פייער און קען וועלטען חרוב מאכען.

„אבער מיר מוזען דאך האבען ווער עס זאל פאר גאט ברענגען קרבנות און רייכערען בשמים, אום איהם הנאה צו פערשאפען! — רופט זיך אב איינער, איין עם הארץ.

— ניין ברודער! — ענטפערט דער אלטער — אלע אונזערע נביאים זענען דאגעגען. שמואל הנביא האט געזאגט צו שאול המלך (שמואל א' ט"ו כ"ב) האט דען גאט אזוי גערען די קרבנות ווי די געהארזאמקייט? פאלגען זיינע בעפעהלע איז איהם פיעל טייערער אלס די פעטסטע קרבנות!" דער גרויסער נביא ישעיה האט אויך געזאגט דאס זעלבע (ישעיה א' י"א) „וואס טויגען מיר אייערע פיעלע קרבנות? זאגט גאט, איך בין שוין איבערזעטיג אן פעטס פון די בארא'נעס און געשטאפטע פיה, דאס בלוט פון די אקסען און שעפסען און בעק איז מיר גאנ'ץ צו ווידער". און אזוי האט אויך דער נביא מיכה המורשתי (ו' ז') געזאגט: „גאט וויל ניט קענען די טויזענדער בארא'נעס און צעהנטויזענדער טייכען עהל".

— מיט וואס דען זאלען מיר גאט דיענען? — פרעגט איין אנדערער.

„דאס בעלעהרט אונז דער זעלבער נביא ווייטער: „ווילסט דו מענש מען זאל דיר זאגען וואס גוט איז און וואס גאט פערלאנגט פון דיר? הער: נור גוטעס טהון מיט מענשען און עהרליך זיין פאר גאט". עס איז דעריבער מיין ראטה, אונזער גאטעסדיענסט זאל בעשטעהן דא־רין: מיר וועלען שטענדיג מיט'ן גאנצען הארצען בעטען צו גאט און צו געוויסע צייטען לייענען און לערנען די היילינגע תורה".

„אלע האבען דעם קלוגען ראטה געפאלגט, ווייל זיי האבען זיך איבערצייגט, אז די הויפטזאך פון גאטעסדיענסט איז: „גוטעס טהון און עהרליך זיין" — און אזוי פיהרען מיר זיך ביז היינטיגען טאג, און הלוואי זאל גאט אזוי העלפען אונז און אונזערע קינדער ווי ער האט אונזערע עלטערן געהאלפען און בעגליקט!"

(פארטזעטצונג קומט.)

ליטעראַרישע נייעס.

א פרעמיע פאר א ציוניסטישע בראשורע. די „חובבי ציון" אין ווילנא האבען בעשטימט א פרעמיע פון הונ־דערט רובל פאר א קורצע בראשורע (בערך 3 דרוקבאגען) וועגען ציוניזם.

די בראשורע דארף ווערען געשריעבען גרינדליך און לייכט, דאס יעדער זאל קענען פערשטעהען וואס ציוניזם איז, און דארף ענטהאלטען פאלגענדע זאכען: 1) וואס איז דער ציוניזם און זיין צוועק. 2) א קורצע געשיכטע פון דער ציוניסטישער אידעע. 3) דער שטאנד פון יודען אין פערשיעדענע לענדער. 4) די געשיכטע פון ישוב ארץ ישראל אין די לעצטע 18 יאהר. 5) די קאנגרעסען און זייער בעדייטונג. 6) וואס ליעגט אויף יעדען ציוניסט צו טהון. 7) די פערשיעדענע שטרעמונגען אין ציוניזם. 8) די מעגליכקייט אויסצופיהרען די ציוניסטישע אידעע א. ז. וו. די בראשורע דארף ווערען געשריעבען אין איינע פון די שפראכען העברעאיש רוסיש אדער זשארגאן. די מחברים דארפען נישט אויפשרייבען זייער נאמען אויף דעם חיבור, נאר שטעלען א סימן. דער טערמין צו שיקען מאנוסקריפטען איז ביז דעם 1־טען יולי 1900. צו שיקען אויף אדרעס פון ה' ל. גאלדבערג ווילנא.

זשארגאנישער ראמאן אין פאלנישער איבער־זעצונג. דער ראמאן „יוסילע סאלאוו" פון שלום עליכם איז איבערזעצט געווארען אין פאלניש פון הענריק לעוו אונטער דעם נאמען פון „Muzykant".

א נייע יודיש דייטשע צייטונג. עס האט זיך געגרינ־דעט א נייע יודיש־דייטשע צייטונג „פראנקפורטער איזראעלי־טישע וואכענשריפט", ארגאן פיר די געזאממטאינטערעסען דעם יודענטהומ'ס. דער הערויסגעבער איז דר. נ. פריעדבערגער.

בריעפקאסטען.

ה. פ.: דער ארטיקעל וועגען קעלמער מגיד איז צו שפעט; דאס געדיכט איז ניט שלעכט, צו דרוקען אבער ניט געאייגנעט.

בת מאיר אין באבר.: עס איז שוין באלד פורים און איהר שרייבט ערשט וועגען חנוכה. 7 אין ראדים, דערזעלבער ענטפער.

ה. קאפל.: לייענט „וואסחאד" נו' 46, 1899.

ה. מ. מ.: אייער ערצעהלונג איז אהן טאלענט; די שפראך איז גוט.

עס קענען ניט געדרוקט ווערען: די קארעספאנדענצען פון קאוונא (אכתר), קאליש (א. ש.), פאוולאוויטש (ס. מ.), ראסנע (ד. ר.).

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

צו אונזערע געעהרטע מיטארבייטער!

מיר בעטען אונזערע ג. מיטארבייטער,
אלע ארטיקלען פאר דעם „יוד" צו שיקען
אויפ'ן אדרעס פון „אחיאסף":

Verlag „ACHIASAF", Warschau.

די אגענטען פון „דעם יוד" אין רוסלאנד.

אָדעסא: ש. האַרנשטיין (בעזאימעני פערעאולאָק נו' 28); י. שערמאַן (רישעלעווסקאיא נו' 28); מ. שיינקין (אוספענסקאיא נו' 111); שוכהאַלטער (געזעל. „כרמל", רישעלעווסקאיא הויז ברבש).— אומאן: מ. לאָקאַצשער. — ארגיעעוו: א. בארסוצקי. — באברויסק: י. גינזבורג. — בערדיטשעוו: מ. ב. קליינמאַן. — בריסק דליטא: בן־ציון נײמאַרק.—ביאַליסטאָק: ש. ליפשין; י. אינדיצקי; פ. מ. שפירא. — ביעלאיא צערקאוו: דר. י. צשערני; מו"ס הערצבערג. — באקו: ג. ל. דאָמשלאַק; מ. מ. האָראָוויץ, נ. ג. גינצבורג, הויז דאַדאַשעוו וואהנונג קאָוואלסקי. — ביעליצי: א. ד. ראָזענטהאַל. — בריצשאַני: ראָזענ־בלאַט. — בענדערי: י. ניסענבוים. — גראָדנא: בצלאל יפה; ה. א. יאנאווסקי (פאָרשטאַדט). — גראיעווא: א. פיינשטיין. — דובנא: לעוו האַלפערן. — דווינסק־ב. ברעוודאַ: פ. שעפטעל. — האמעל: מ. שניאוראוו. — וואַרשא: א. צוקערמאן (נאַלעווקי 15); הוצאת „תושיה" (פאוויא 16); האחים לעווין־עפשטיין (גענשא 5); נחמיה צערנאָוויץ (דזיקא 16); ב. שיינפינקעל (רימארסקא 3); א. י. שפירא. — ווילנא א. מאשעוויצקי (אנדרעיעווסקאיא, הויז באק); י. ל. עפעל (טראקס־קאיא); יצחק פונק. — וואלקאוויסק: יצחק וועלוועלעוויץ. — וויניצא: ש. רובינשטיין; יעקב צוויזמער. — זיטאָמיר: הירש עפשטיין. — זגור־ריצא: מ. בעקקער. — חארקאוו: דר. שלאפאשניקאוו (ריבנאיא 25); — חאטין: קאַרל רייסס. — טאמאשאוו: מ. זעלוויאנסקי. — טאלטשין: ג. פיטאוועצקי. — יעליסאוועטגראַד; ג. סלוצקי. — יעקאטערינאסלאוו: י. מ. מארקאָווסקי. — לאָדז: ע. היללער (פאַס־סאַזש שולין 23); יוסף זילבערשטראָם (פעטראקאווסקא 50). — מאָסקוי: דר. ברומברג (פאקראָווקא הויז שישילעוו).—מינסק: י. נפך; מ. האלפערן; י"נ גאָלדבערג. — מעזריטש: ש. ב. מיניץ. — מאהי־לעוו גוב.: ש. יפה. — מאזיר: איסר פישמאן. — ניעזשין: ב. שני־אורסאָן. — ניקאלאיעוו: ט. סקאבליאנקאוו (מאסקאווסקאיא 32). — סקאפין: א. קאפלאן. — סאראקי: ש. הײללס. — סלאנים: י. רייעז־ניקאווסקי. — סטארא־קאנסטאנטינאוו: מ. מ. ראַבינאָוויטש. — סמאָ־לענסק: א. איזראעליטאן. — סובאלקי: דניאל ראָזענטהאַל. — פאל־טאווא: מ. בארכאוו (מאנאסטירסקאיא). — פינסק: י. מינקאוויץ: אייזיק גאָלדמאַן. — פעטראקאוו: מ. פיינקינד. — פלאצק: ג. מיניץ; ה. פלאנסקער. — פעטערסבורג: ש. ראפאפארט (זאבאלקאנסקי 7); מ. זק"ש (גאראהאוואיא 29); א. פ. קרושצאנסקי (אפיצערסקא 41);— פראסקוראוו: מ. סאבאל. — קישינעוו: ל. ווילענסקי; פ. אווערבוך; ש. בערליאנד; מו"ס ל. עהרליך. — קאוועל: ה. געללער. — קאל־ווארייא: י. ארנאוויץ. — קאליש: ש. וועלטסמאַן. — קיעוו: ש. ראבינאוויץ (שלום עליכם) (ב. וואסילקאווסקאיא 5); י. שעפטעל; א. איזגור; נ. ג. בע־האָלצעוו (מארינסקא־בלאגאוויעשצע 8). — קיידאני: יצחק דאָם. — קרעמענצוג: אליעזר שלעז; ט. שלענסקי; ז. יודעלעוויץ; מ. ראַבינאָוויץ.—קאָוונא: י. הארוויץ (מעעראוויץ).— קאמענעץ פאד.: מ. פ. זיידמאַן. — ריגא: ג. לעוויטאס; ג. קאצענעלענבאָגען. — ריעזיצא: ב. שערעשעווסקי.— ראדאם: אַדאָלף צוקער.— ראוונא: ז. ניאזשער.—ראסטאוו ע"נ דאן: ה. שערשעווסקי.

נור מיט עטליכע רובל

קאַן יעדער מענש ביי זיך אויפ'ן אָרט אַ גוטע פרנסה אַיינפיהרען אַזוי ווי איך גיב צו ערקלערען דורך אַ בריעף געגען אַ 7 קאָפּ' מאַרקע.

אדרעסירען:

Mr. Naiditsch, Post-Restant, Warschau, Russie.

אל כל דורשי ציון ושוחרי שפת קדשנו!

צרכי בני עמנו מרובים ומצבם החמרי רע מאד, בעיד אשר שאלותיהם ועניניהם בחיים ובספרה רבו ועצמו בימינו אלה ומחכים לברור וללבון כמשפט. כל אלה ימריצונו להוריד מעתה בשביל הקוראים ברוסיה את מחיר העתון הנודע

הַשָׁבוּעַ

שהיה עד כה' 5 רו"כ לשנה, עד המחיר היותר זול:

3 רו"כ לשנה, 2 רו"כ לחצי שנה

למען תמצא יד כל קורא עברי ברוסיה לאסוף אל ביתו את העתון הציוני והלאמי הזה, היו"ל בעיר ווין בעזרת בחירי סופרינו, ואשר קנה לו כבר שם טוב במפעליו השונים בעולם חיינו וספרתנו במשך שנות-קיומו.

„**השבוע**" שם לו למטרה: להשכיל לבני עמנו, להעירם לפעלה ולמעשה להפיץ תורת אמת והשכלה נאמנה, להרחיב את הרעיון הלאמי והציוני ורעיון הישוב בא"י.

„**השבוע**" איננו מתחרה בשום עתון עברי אחר, לו ערך בפני עצמו ערך תמידי וקים, וכל קורא עברי ימצא בו את חפצו.

„**השבוע**" יביא בכל גליון — המכיל שני גליונות בדפוס במעטפת מיוחדה — את הפרקים הקבועים האלה; א) מאמרים ראשיים בשאלות הזמן, הנוגעות בישראל בכל מקומות מושבותיו; ב) שדה צופים, שימת עין בעתונים ובספרים ובקרת על מאמריהם הנוגעים בישראל: ג) ממחנה צוררינו, כל דבר הנוגע בתנועה האנטיסמיטית בכל מקום ומקום; ד) השבוע, ברור ולבון המקרים היותר נכבדים, אשר נקרו ויאתיו בעולם היהודים, במשך השבוע; ה) מבשרת ציון, כל דבר הנוגע להתנועה הציונית, המדינית והמעשית, ולכל מפעלי רעיון הישוב בא"י: ו) נפוצות יהודה, חדשות מאחב"י בכל ארבע כנפות הארץ ומכתבים על דרכיהם וחייהם: ז) אוצר הספרה. הפרק הזה יפאר וישכלל בעמל מיוחד. בו יבואו מאמרים בחכמת ישראל, קורותיו ותולדותיו בעתים ובארצות שונות, ידיעות ספרתיות, מאמרי בקרת, ביבליוגרפיה, שירים וספורים בסמנום מיוחדים: ח) פיליטון, תמונות וציורים, שיחות ספרתיות וחזיונות הומוריסקות ומלי דבדיחותא מסופרים מומחים במקצוע הזה: ט) בכל מכל כל, חדשות כלליות ומקרי היום.

„**השבוע**" משלם לכל סופריו בעד פרי עטם ויש איפא לאל ידו לרכוש אליו את טובי סופרינו ברוסיה וחו"ל, החיים על עטם.

„**השבוע**" יבוא לקוראיו ברוסיה דרך ווארשא בסדר היותר נכון ויתן לחותמיו תו"מ ע"פ התנאים המבארים הלאה את

התשורות האלה:

א) „**האשכול**" מאסף ספרתי ומדעי, המכיל כעשרים גליונות בדפוס מאמרים מגדולי סופרי ישראל וחכמיו בכל מקצעות ספרתנו (מחירו לבד הוא 1.50 רו"כ). את התשורה הזאת נתן לכל המשלמים כסף החתימה בעד כל השנה עד 15 יאנואר הבא (למנין הרוסי), וכל הקודם זכה!

ב) ס' **חליפת מכתבים**, מכילים דברי חכמה ובקרת על ספרים ועל חכמים מפארים, בין ר' אברהם יעקב ווייצנפלד ובין שי"ר, שזח"ה, מיזס, צוויפיל מנדלסון, נפתלי קעלער ישראל יפה (ש"ץ בקאליש), ועוד ועוד ובראשו תולדות ר' א"י ווייצנפלד, פרק אחד לקורות ההשכלה בקראקא (מחירו לבד הוא 75 קאפ') לכל המשלמים כסף החתימה לחצי שנה.

הנה כן במחיר שלשה רו"כ לשנה או שני רו"כ לחצי שנה יהי להקורא, מלבד עתון שבועי מלא וגדוש ענינים מועילים ונעימים, גם ספר רב הכמות והאיכות, באופן אשר „השבוע" יעלה לו באמת רק למחיר 1.80 רו"כ לשנה, 1.25 רו"כ לחצי שנה — מחיר עתון עברי, שלא היה עוד לעולמים!

את מחיר „השבוע" ע"פ ההנחה החדשה, כרשום למעלה, נחוץ לשלוח ישר אל עורכו הראשי:

Redacteur J. S. Fuchs, Krakau, Galizien.

או לכל סוכנינו שלא ע"מ ל"פ. אולם החותמים על „השבוע" ע"י סוכנינו הידועים שע"מ ל"פ צריכים להוסיף על המחיר הנ"ל 25%. בביאליסטאָק וסביבותיה אפשר לחתום על „השבוע" ע"פ מקחי הרידקציה ע"י: אברהם פוכס, מוה"ס אינדיצקי ומוה"ס ש. ליפשיץ, השולחים גם גליון למבחן לכל דורש.

פריילינגען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין אקורצע צייט דורך בריעף אין זארגאָן, רוסיש און דייטש. די מעטאָדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. אויף תשובה אַ מארקע. ניט זוימט און פרעגט אָן ביי:

Mme. Naiditsch, Dawid-Horodok, Gouv. Minsk, Russie.

שפירט לחג הפסח.

דער אויסשליסליכער פערקויף פיר גאַנץ פולין פון דיי־סטילארניע ד"ה יפה פון גראדנא איזט, ביי אהרן וואלד עט קאָמפ. ווארשא נאַלעווקי נו' 41 פיר דען הורט אונד ענצילט. אויך איז צו בעקומען פערשידענע וויין, קאָניאַק, רוסישע און אויסלענדישע אויך א"י כרמל.

בריעף־אַדרעסע:

A. WALD & Com. Warszawa, Nalewki Nr. 41.

וואורסט

(קאלבאסען) כשר וגם כשר לפסח.

אדרעסע: **Z. ISAAKSOHN, CHARKOW**

צום ניי־יאָהר ערשיענען פון דרוק

דאס צוואנציגסטע יאהרהונדערט

אַ זאַמעלבוך פיר ליטעראַטור און וויסענשאַפט

רעדיגירט פון

אברהם רייזען.

ערשטער באַנד הערויסגעגעבען דורך יוסף קאַפלאַן. אינהאַלט: דאָס נייע ליעד אברהם רייזען. בילדער: 1) וועלכע לעבט 2) פארליעין 3) שוויין 4) עס איז דאָך ניט קיין זאָקען, י. ל. פרץ, נאַרישקייטען (ערצעהלונג), מ. ספעקטאָר, אַלטינקע (סקיצע), דוד פינסקי, פון לעבען, י. דינעזאָהן, רויך (ערצעהלונג), מאַריא קאנאפניצקי, דאָס גליק (אַ מעשה), ה. ד. נאמבערג, אין קארלסבאַד (סצענע), פ. שוויענטאחאווסקי, די קוה (אלעגאריע), ה. ד. נאמבערג, שמאי רויטמאַן (פעליטאָן), ליץ פון רעדאקציא. — קריטיק: ספר הברית אין זשארגאָן, פערלאַג עזרא, בן תמר. — ביבליאָגראַפיע, R. — פאָעזיע: י. ל. פרץ, אברהם רייזען, ה. ד. נאמבערג, יוסף קאפלאן, י. י. פראָפוס, קלמן רייזען און נאָך פיעל אַנ־דערע. — וויסענשאַפט: וועגען זשאַרגאָן, ר. שטיין, פערשידענעס, ד"ר בראנדעס, אפאריזמען און נאָך פיעל אָנדערע ארטיקלען.

פרייז 50 ק.

צו בעקומען ביי: יוסף קאַפלאַן, קאָליננאַ 11 ווארשא.

אַ שֶׁען בִּילְד

גרופּפּענבילד פון צווייטען קאָנגרעס

פון מאַלער אָ ק י ן

פרייז מיט פארטא 1,10 רו"כ

Verlag „Achiasaf", Warschau

חדשות!

המציאו כעת מין הנקרא „פהאָס־פאָרזוירער קאָלק" לפטם בו כל מיני בהמות בזול מאד, הבהמות תרבינה ע"י הפטום הזה לתת חלב שמן ודשן, ההרות תלדנה וולדות גדולות וטובות. החפץ בו לצרכו או למסחר להרויח בו ישלח פאסטמארקע ויקבל ממני פראספעקט חפשי:

Sch. J. Jelin, Bialystok.

חברת אחיאסף

יצא לאור

דרך תשובה

והוא חלק שלישי להספר המפורסם

חטאת נעורים

מאת צלפחד בר חושם התוהה.

הספר הזה מכיל המשך תולדות חיי המחבר בתקופה המלאה ענין רב לעם ישראל, היא תקופת מלחמת ההשכלה החפשית, צמיחת הרעיון הלאומי וראשית העבודה בענין ישוב ארץ ישראל.

מחיר הספר 25 קאפ' ועם פארטא 30 קאפ'.

Verlag ACHIASAF, Warschau.

הוצאת אחיאסף.

דרך לעבור גולים

מאת משה ליב ליליענבלום.

הספר הזה יספר לנו בדברים נאמנים ומושכים את הלב את תולדות ישוב ארץ ישראל עד התיסדות חברת התמיכה, אופני התפתחות המושבות בא"י, אספות חו"צ ופעולות הרבנים בענין השמיטה וכו' ויכלכל חומר רב הערך לתולדות הישוב וראשי חו"צ כמו הג' רש"מ, הד"ר פינסקר וכו'.

מהירו 75 קאָפּ. ועם פּאָרטאָ 83 קאָפּ.

זדון ומשוגה

ספור מקורי מזמן משיח השקר שבתי צבי

מאת א. ש. פריעדבערג.

עם הספור הזה מתחיל החלק הרביעי מס' „זכרונות לבית דוד" הנודע לקהל הקוראים זה מכבר, ואחריו יצאו לאור עוד ספורים המיוסדים על דברי ימי התקופה האחרונה בתולדות ישראל. ס. זכרונות לבית דוד כבר רכש לו קוראים לאלפים ולרבבות ונעשה לספר מקרא אהוב ונחמד לגדולים ולקטנים. שפתו מצוינת עד להפליא יסגנוני לוקח לב ביפיו וטוב טעמו ומושך לב הקוראים לכל היקר והקדוש לעמנו.

מחיר הספור „זדון ומשוגה" 55 קאפ. ועם פארטא 60 קר.

„זכרונות לבית דוד" חלק ראשון מהירו 1,54 ר' וע"פ 1,72 ר'; מכורך 1,84 ר' וע"פ 2.02 ר'. חלק שני — 1,40 ר' וע"פ 1,56 ר'; מכורך 1,70 וע"פ 1,86 רו"כ. חלק שלישי — 1,73 ר' וע"פ 1,91 ר'; מכורך 2,03 ר' ועם פארטא 2.20 רו"כ.

Verlag „ACHIASAF", Warschau.

נייעס!! ——— נייעס!!

פיר ליידענדע אויף מערידען אונד פוקלעס

אפאראט

וועלכע היילט גרינדליך אהנע אפעראציע

פרייז מיט איבערזענדונג 2 רובל 50 קאָפּ.

Ortopedyst D. MOSZKOWSKI, WARSCHAU, Muranów 16

אבאנעמענט אויף דעם יאהר 1900!

אויף די צייטונגען „המליץ", „הצפירה", „השבוע", „וואָסחאָד" „בודושצנאסט" אויף די רעדאקציאָנס־פרייזען נעהמט אָן:

חברת „אחיאסף" ווארשא.

Verlag „ACHIASAF", Warschau.

אסף המזכיר החדש

מאת ח. ד. ליפפא.

כרך גדול בעל 500 עמודים

יכלכל רשימה שלמה מכל הספרים ומכתבי עתים, אשר יצאו לאור במשך שנות תרמ"ב—תרנ"ה והכתובים בלשון הקדש ובשפות החיות ונוגעים ליהודים בצירוף שמות של מחברים, רבנים, מטיפים, חכמים ומולי"ם מאחינו ומחכמי אוה"ע, ע"פ סדר א"ב.

מחירו 3,20 רו"כ ועם פארטא 3,50 רו"כ.

Verlag „ACHIASAF", Warschau.